

Danuta Piróg

ROZPOZNAWANIE PREDYSPOZYCJI ZAWODOWYCH

Przewodnik dla uczennic i uczniów

Warszawa 2015

Recenzent:
dr hab. Adam Hibszer

©Copyright by Danuta Piróg
Warszawa, 2015

Opracowanie redakcyjne i korekta:
Miroslawa Kwiecińska

Projekt okładki i realizacja projektu graficznego:
Studio Ka

Ilustracje:
Przemysław Kłosin

ISBN 978-83-267-2475-6
Warszawa, 2015

Strona internetowa Projektu: www.e-ZAMEK.pl

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

„Poznaj swoje predyspozycje zawodowe”

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

ZAMEK

ROZPOZNAWANIE PREDYSPOZYCJI ZAWODOWYCH

Przewodnik dla uczennic i uczniów

Spis treści

Wstęp	5
1. Zainteresowania	9
1.1. Wprowadzenie	11
1.2. Warsztaty	15
1.2.1. W czym jestem dobra/dobry?	15
1.2.2. Kto i co mnie fascynuje?	19
1.2.3. Od dziecięcych ekscytacji do zawodu	23
2. Aspiracje	31
2.1. Wprowadzenie	33
2.2. Warsztaty	35
2.2.1. Co się dla mnie liczy?	35
2.2.2. I co wy na to?	38
2.2.3. Rozpoznaj swoje aspiracje i ich źródła	41
3. Metody	45
3.1. Wprowadzenie	47
3.2. Warsztaty	49
3.2.1. Od stóp do głów	49
3.2.2. Diagnozuj, prognozuj	51
3.2.3. A więc tak to wygląda?	55
4. Edukacja	61
4.1. Wprowadzenie	63
4.2. Warsztaty	67
4.2.1. Tęcza upodobań	67
4.2.2. Moje mocne i słabsze strony	71
4.2.3. Co się liczy na rynku pracy?	74
5. Kariera	79
5.1. Wprowadzenie	81
5.2. Warsztaty	83
5.2.1. Kariera zawodowa, czyli co?	83
5.2.2. Kariera postrzegana przez różne okulary	88
5.2.3. Pracować u kogoś czy na własny rachunek?	91
Literatura	96
Załącznik 1. Komiks fabularny	99
Załącznik 2. Komiks interaktywny	113

Wstep

W życiu przechodzimy przez poszczególne etapy edukacji, doskonalimy się i dokształcamy, zdobywamy kolejne kompetencje, kwalifikacje i certyfikaty głównie po to, aby w przyszłości móc z satysfakcją realizować się w pracy zawodowej.

Dotychczas pewnie nie raz zapytano cię o wymarzony zawód. Pytanie: „*Kim chcesz zostać w przyszłości?*” dla części osób było dobrą okazją do radosnego podzielenia się swoimi pragnieniami, fascynacjami, a udzielona odpowiedź wzbudzała zainteresowanie i powszechną aprobatę. Mogło też się zdarzyć, że odpowiedź niektórych osób na tak zadane pytanie nie spotykała się z akceptacją i zrozumieniem otoczenia. Niekiedy nie potrafiliście lub nie chcieliście dać jednoznacznej odpowiedzi na to pytanie, bo albo sami nie byliście pewni swoich obecnych zamierzeń, albo – z różnych powodów – nie byliście gotowi na podzielenie się z rozmówcami tą sferą marzeń oraz planów.

Kwestia pracy zawodowej pojawia się w naszym życiu wcześniej i towarzyszy nam w jego różnych momentach, spełniając wiele funkcji. Najbliżsi, chcąc zmotywować cię do kształcenia, z pewnością niejednokrotnie podkreślali, że dobra edukacja jest najskuteczniejszą drogą do pozyskania tzw. „dobrej pracy”. W czasie spotkań rodzinnych lub towarzyskich do najczęściej podejmowanych i emocjonalnie komentowanych kwestii należą zarówno radosne nowiny, związane ze zdobyciem przez kogoś pracy, awansem, zmianą pracy na lepszą, jak i smutne wiadomości dotyczące utraty bądź bezowocnego poszukiwania zatrudnienia. Dyskusji na temat zatrudnienia jest tym więcej, im bardziej narasta zjawisko bezrobocia, które obecnie w różnej skali występuje w każdym regionie naszego kraju, w każdym środowisku i niemal w każdej grupie zawodowej.

Aktualne trudności ze znalezieniem zadowalającego zatrudnienia, które napotyka wiele osób, czyni z posiadania godnej pracy wartość niezwykle cenną i pożądaną oraz sytuuje je bardzo wysoko w hierarchii ludzkich potrzeb, planów i marzeń. Dlatego też z coraz większą uwagą i świadomością znaczenia dobrego przygotowania się do wejścia na rynek pracy i efektywnego funkcjonowania na nim podchodzimy do kwestii trafnego wyboru ścieżki edukacji zawodowej. Nigdy dotąd konieczność dokonywania decydujących wyborów przez coraz młodszych członków społeczeństwa nie była tak mocno odczuwana jak obecnie (Wojtasik, 2003; 2004).

Wybór rodzaju wykształcenia, kwalifikacji zawodowych, który pomoże ci w znalezieniu pracy spełniającej twoje oczekiwania i aspiracje to przedsięwzięcie niełatwe, wymagające profesjonalnego wsparcia. Dlatego przygotowaliśmy wiele materiałów i narzędzi, które pomogą ci podjąć trafną decyzję.

Mamy nadzieję, że zawarte w tej publikacji informacje i warsztaty, test do badania predyspozycji zawodowych (on-line) oraz spotkania i zajęcia, w których weźmiesz udział, ułatwią ci właściwy wybór dalszej ścieżki edukacyjnej, zakończonej pozyskaniem satysfakcjonującej i zgodnej z twoimi zainteresowaniami pracy.

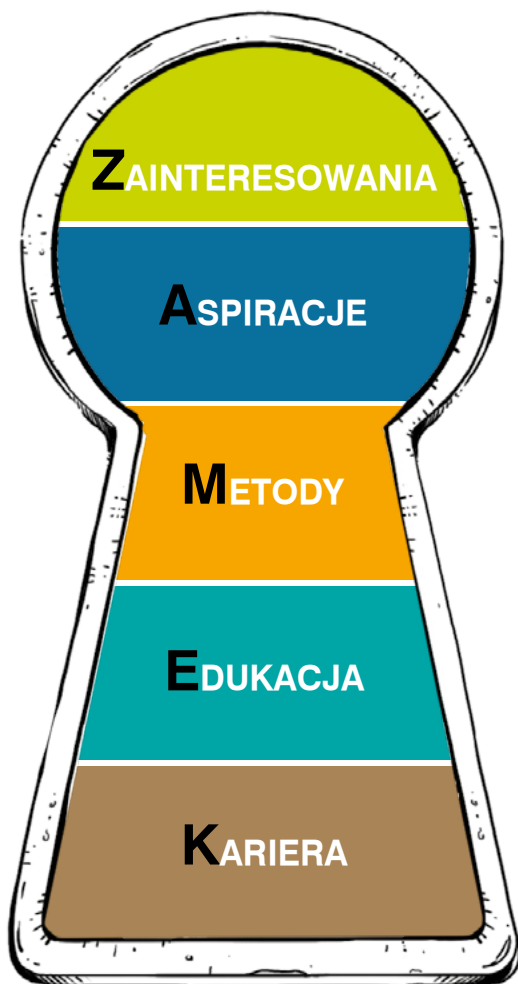
Publikacja składa się z pięciu rozdziałów. Pierwszy z nich dotyczy **zainteresowań**, bowiem ich właściwe rozpoznanie i nazwanie jest podstawą rozpoczęcia procesu określania predyspozycji zawodowych. Zainteresowania były i w znacznym stopniu nadal są powszechnie uważane za jeden z istotnych wyznaczników wyboru zawodu i przyszłej kariery zawodowej. Dzięki materiałom zamieszczonym w tym rozdziale możesz przede wszystkim szczegółowo przeanalizować źródła i obszary swoich zainteresowań, pasji oraz talentów.

Rozdział drugi dotyczy **Aspiracji**, determinujących plany życiowe (w tym edukacyjne), doraźne i perspektywiczne zamierzenia, a także aktywność, której celem jest realizacja tych planów. Mimo kluczowej roli, jaką w wyborze ścieżki zawodowej odgrywają zarówno indywidualne aspiracje każdego człowieka planującego swoją przyszłość zawodową, jak i aspiracje osób, z którymi jest on najbardziej emocjonalnie związany, niewystarczająco często są one przedmiotem gruntowanej analizy i refleksji. Ten rozdział może ci pomóc w uświadomieniu sobie najważniejszych czynników warunkujących kształtowanie się aspiracji, zwłaszcza ich struktury oraz poziomu, w zastanowieniu się nad hierarchią wartości i rozpoznaniu motywów dokonywanych wyborów edukacyjno-zawodowych.

Rozdział trzeci, czyli **Metody**, odnosi się przede wszystkim do doskonalenia umiejętności w zakresie podejmowania przemyślanych i autonomicznych decyzji dotyczących twoich dalszych kroków edukacyjno-zawodowych. W toku korzystania z zawartości tego rozdziału będziesz mieć okazję do przeanalizowania swoich oczekiwań wobec pracy zawodowej oraz diagnozy (na podstawie narzędzia on-line) indywidualnych predyspozycji zawodowych oraz refleksji nad specyfiką pracy w wybranych zawodach. Narzędzie, które ci proponujemy, to opowiadanie w formie komiksu. Śledząc historię czwórki przyjaciół: Niny, Bartka, Igora oraz Adama, będziesz się zastanawiać, co zrobiłabyś/zrobiłbyś, znajdując się w ich sytuacji. Między innymi na tej podstawie na końcu testu otrzymasz informację dotyczącą: twojego dominującego typu osobowości zawodowej, rodzajów prac, do których masz predyspozycje, oraz konkretnych zawodów, które możesz wykonywać.

Rozdział czwarty – **Edukacja** – powinien pomóc ci w doprecyzowaniu działań służących realizacji podjętych przez siebie decyzji edukacyjno-zawodowych. Dotyczy to zwłaszcza wyboru typu (formy) kształcenia, który zapewni skuteczne rozwijanie predyspozycji zawodowych i zainteresowań oraz realizowanie twoich aspiracji. Materiały zamieszczone w tym rozdziale mają na celu usystematyzowanie wiedzy na temat struktury i specyfiki poszczególnych typów szkolnictwa zawodowego oraz ustalenie preferowanych przez siebie sposobów uczenia się.

Ostatni piąty rozdział nosi tytuł **Kariera**. Przebieg kariery zawodowej oraz poziom satysfakcji zawodowej w znacznej mierze są konsekwencją podejmowanej przez człowieka aktywności edukacyjnej i jego doświadczeń zawodowych. Obecnie wzrasta świadomość relatywnego oraz subiektywnego charakteru kariery zawodowej. Dzięki materiałom zawartym w tym rozdziale możesz nie tylko precyzyjnie zaplanować szczeble kariery zawodowej, ale także uświadomić sobie różnorodność typów i ścieżek kariery zawodowej w XXI wieku. Możesz też przekonać się o konieczności intensywnego zaangażowania w doskonalenie umiejętności w każdej branży, jeśli danej osobie – pracownikowi czy przedsiębiorcy – przyświeca cel rozwoju zawodowego i stawiana się wysokiej klasy specjalistą czy renomowaną firmą.

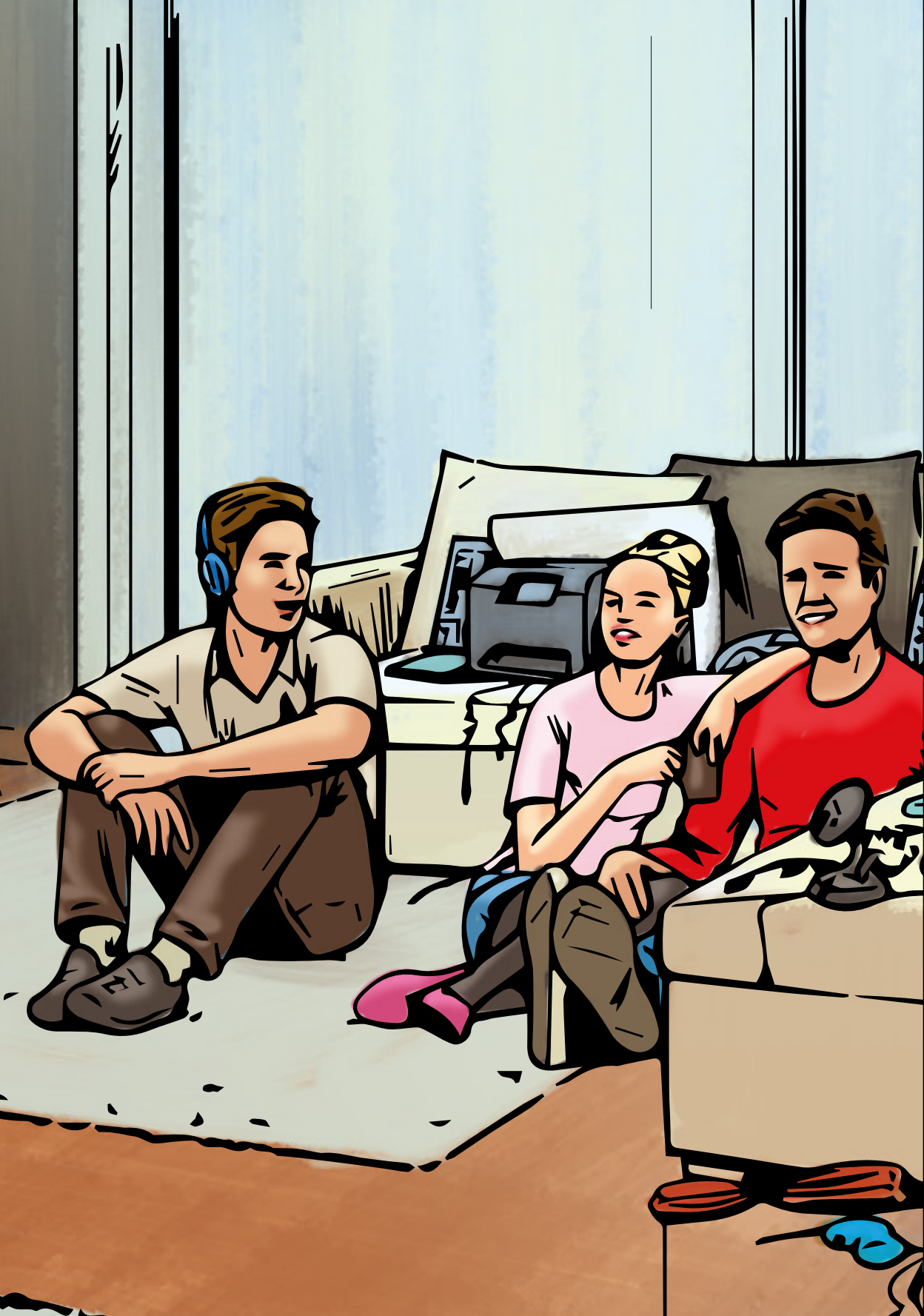

Ryc. 1. Etapy procesu określania predyspozycji zawodowych

Zainteresowania

1.1. Wprowadzenie

Zainteresowanie wyraża się :

- skupianiem uwagi na określonym przedmiocie lub zjawisku (np.: *zainteresowałam ten film* – co oznacza, że: *obejrzałam/obejrzałem go z wyjątkową uwagą, pozostał na dłużej w mojej pamięci, chcę podyskutować na tematy w nim poruszone, szukam innych filmów tego samego reżysera*);
- emocjonalnym stosunkiem do przedmiotu, działania, zjawiska, który trwa znacznie dłużej, niż odbywa się samo spostrzeganie wymienionego elementu.

Zainteresowania powodują, że:

- chcemy poszerzać swoje wiadomości i umiejętności w danym zakresie;
- gromadzone przez nas zasoby wiedzy oraz zdobywane umiejętności w danym zakresie cechują się wysoką jakością oraz trwałością;
- mamy wyższą gotowość do rozbudowywania swoich kompetencji w danym zakresie, nawet jeśli wiąże się to ze wzmożonym wysiłkiem, poświęceniem, pokonywaniem trudności;
- wykazujemy większą cierpliwość podczas wykonywania czynności związanych z danym zakresem;
- emocjonalnie identyfikujemy się z innymi osobami dzielącymi nasze zainteresowania.

Należy odróżniać zainteresowania od zaciekawienia, które jest:

- wywoływane przez nowy bodziec;
- na ogół krótkotrwałe i mimowolne.

Niemniej przejawy zaciekawienia są nieodzowne w procesie kształtowania się zainteresowań. Ciekawość jest kluczem do krystalizowania się zainteresowań oraz naturalną cechą człowieka, ujawnianą w sposób najbardziej bezpośredni i czytelny w wieku niemowlęcym i dziecięcym. Naturalne zainteresowanie poznawaniem „nowego” leży u podstaw motywacji wewnętrznej człowieka, a ta odpowiada za wysoką efektywność szeroko pojętego procesu kształcenia.

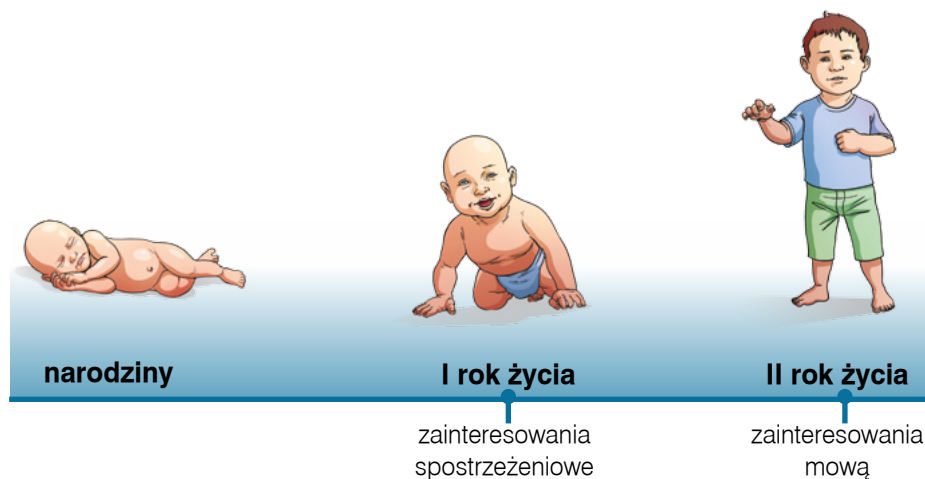
Żywa ciekawość powoduje, że klasyfikujemy inne osoby, obiekty, zjawiska jako interesujące (ciekawe). Duża częstotliwość użycia słowa *interesujący*, *ciekawy* do opisu wielu sfer w codziennym języku, wydaje się dowodem na duże znaczenie tej interakcji w funkcjonowaniu i rozwoju człowieka.

Możemy mówić lub słyszeć, że coś lub ktoś nas interesuje, budzi zainteresowanie. Interesująca może być druga osoba, film, książka, ba, nawet jedzenie. Słowo *zainteresowanie* ma zabarwienie pozytywne. Gdy coś lub ktoś wzbudza nasze zainteresowanie, zmienia się nasza mimika twarzy, a nawet postawa ciała.

Zainteresowania zmieniają się wraz z wiekiem. W okresie niemowlęcym (w pierwszym roku życia) zainteresowania mają charakter spostrzeżeniowy. Są to zainteresowania oparte na spostrzeżeniach wzrokowych, słuchowych, dotykowych, kinestetycznych, motorycznych. W drugim roku życia rozpoczyna się zainteresowanie mową, a w wieku 3–7 lat ujawniają się zainteresowania ogólne.

We wczesnym dzieciństwie zainteresowanie oznacza szczególne skupienie uwagi na określonej czynności, przedmiocie czy informacji. Wraz z dorastaniem skupieniu uwagi towarzyszy oczekiwanie, a nawet tęsknota za określonym działaniem. W tym okresie budzenia się i krystalizowania zainteresowań można dostrzec fazę zawodowych fantazji. Ujawniają się one w werbalizowaniu przez dziecko marzeń dotyczących przyszłego zawodu, który mu na tym etapie życia imponuje (niekoniecznie go interesuje). Dowodem na takie zawodowe fascynacje jest deklarowanie przez dziecko planów niepopartych analizą jego cech psychofizycznych czy uwarunkowań zewnętrznych, na przykład: *będę kosmonautą, będę piłkarzem, będę piosenkarką* itp.

W wieku 7–12 lat powstają zainteresowania specjalne i przedmiotowe, zwane także teoretycznymi. Odnoszą się one do działalności racjonalnej i naukowej.

Ryc. 2. Etapy kształtowania się zainteresowań u człowieka – sfery zainteresowań (na podstawie: Szewczuk, 1975).

W tej grupie zainteresowań specjalnych oraz przedmiotowych wyróżnia się zainteresowania:

- ekonomiczne,
- estetyczne,
- społeczne,
- polityczne,
- religijne.

Wymienione sfery zainteresowań pomagają młodym ludziom wybrać w przyszłości właściwy zawód (Sillamy, 1994, s. 333), a krystalizowanie zainteresowań powinno objąć określenie ich predyspozycji zawodowych.

Zainteresowania zawodowe to te spośród różnorodnych zainteresowań, które dotyczą:

- wiedzy koniecznej do wykonywania określonego zawodu;
- osób osiągających spektakularne sukcesy w tym zawodzie;
- przedmiotów i czynności, które stanowią zasadnicze elementy działalności w wybranym zawodzie (Klasińska, 2013).

3-7 lat

zainteresowania
ogólne

7-12 lat

zainteresowania
specjalne i przedmiotowe

12-18 lat

zainteresowania
estetyczne i społeczne

Rozpoznanie zainteresowań oraz talentów człowieka powinno stanowić podstawowy krok w rozważaniach zmierzających do optymalizacji wyboru ścieżki edukacyjno-zawodowej. Zainteresowania mogą być ściśle zależne od talentów danej osoby, czyli wybitnych, niepospolitych, samorodnych uzdolnień człowieka w jakiejś dziedzinie.

Talent wynika z inteligencji wielorakich:

1. matematyczno-logicznej
2. ruchowej (kinestetycznej)
3. lingwistycznej,
4. wizualno-przestrzennej,
5. muzycznej,
6. intrapersonalnej (refleksyjnej),
7. interpersonalnej,
8. przyrodniczej (Gardner, 2009).

Ryc. 3. Inteligencje wielorakie według Gardnera

Człowiek obdarzony wybitnymi zdolnościami w dowolnej sferze życia i działań może swój talent czy liczne talenty rozwijać lub zmarnować. Jedną z dróg rozwijania zainteresowań i talentów są **pasje i hobby**.

1.2. Warsztaty

1.2.1. W czym jestem dobra/dobry?

Każda osoba, bez względu na płeć i wiek, robi coś na tyle dobrze, że ona sama i inni, którzy z nią często przebywają, potrafią to łatwo dostrzec. Zastanów się, co to jest w twoim przypadku.

■ Uzupełnij rysunek 4 – Moje zainteresowania, wykonując poniższe polecenia.

1. Uzupełnij zdania. Na rysunku nad linią symbolizującą wodę wpisz sformułowania uzupełniające poniższe stwierdzenia.

- *Rodzice mówią, że jestem świetna/świetny w..., najlepiej wychodzi mi..., jedyne co mnie interesuje, to...*
- *Nauczyciele mówią, że jestem świetna/świetny w..., najlepiej wychodzi mi..., jedyne co mnie interesuje, to...*
- *Rodzeństwo, kuzyni mówią, że jestem świetna/świetny w..., najlepiej wychodzi mi..., jedyne co mnie interesuje, to...*
- *Koledzy, przyjaciele mówią, że jestem świetna/świetny w..., najlepiej wychodzi mi..., jedyne co mnie interesuje, to...*
- *Inni, czyli...mówią, że jestem świetna/świetny w..., najlepiej wychodzi mi..., jedyne co mnie interesuje, to...*
- *Ja uważam, że jestem świetna/świetny w..., najlepiej wychodzi mi..., jedyne co mnie interesuje, to...*

2. Zakreśl na rysunku te wypowiedzi, z którymi się w pełni zgadzasz, oraz:

- postaw gwiazdkę przy tych umiejętnościach, z których jesteś dumna/dumny, cieszysz się, że je masz;
- postaw minus przy tych umiejętnościach, które nie są dla ciebie powodem do radości, dumy.

Zastanów się, czy odczuwasz potrzebę zmiany w tym zakresie?

TAK / NIE

Uzasadnij swoją odpowiedź.

TAK, ponieważ .....

.....

.....

NIE, ponieważ .....

.....

.....

3. Na rysunku pod linią oznaczającą wodę wpisz te stwierdzenia, które dotyczą ciebie. Możesz dodać kilka swoich sformułowań. Stwierdzenia są uzupełnieniem zdania:

Prawdziwą przyjemność sprawia mi to, gdy:

<i>gram na instrumencie</i>	<i>tłumaczę coś komuś</i>	<i>czytam</i>
<i>ratuję</i>	<i>buduję, konstruuje</i>	<i>uczę się czegoś nowego</i>
<i>gotuję</i>	<i>rysuję, maluję, lepię</i>	<i>piekę</i>
<i>hoduję, uprawiam</i>	<i>montuję, instaluję</i>	<i>naprawiam</i>
<i>opiekuję się</i>	<i>organizuję coś</i>	<i>ozdabiam</i>
<i>planuję</i>		

4. Uzupełnij zdanie. Na rysunku pod linią oznaczającą wodę wpisz sformułowania uzupełniające poniższe stwierdzenie.

Mało kto wie, że potrafię ....., ponieważ interesuje mnie .....

5. Przeanalizuj stwierdzenia, które znalazły się na rysunku 4 – Moje zainteresowania. Nad linią są opinie innych na twój temat, a pod linią są twoje stwierdzenia.

Czy sformułowania nad i pod linią wody są podobne czy się różnią?

Wskaż, czego dotyczą podobieństwa i na czym polegają różnice?

Napisz, co może być ich przyczyną.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

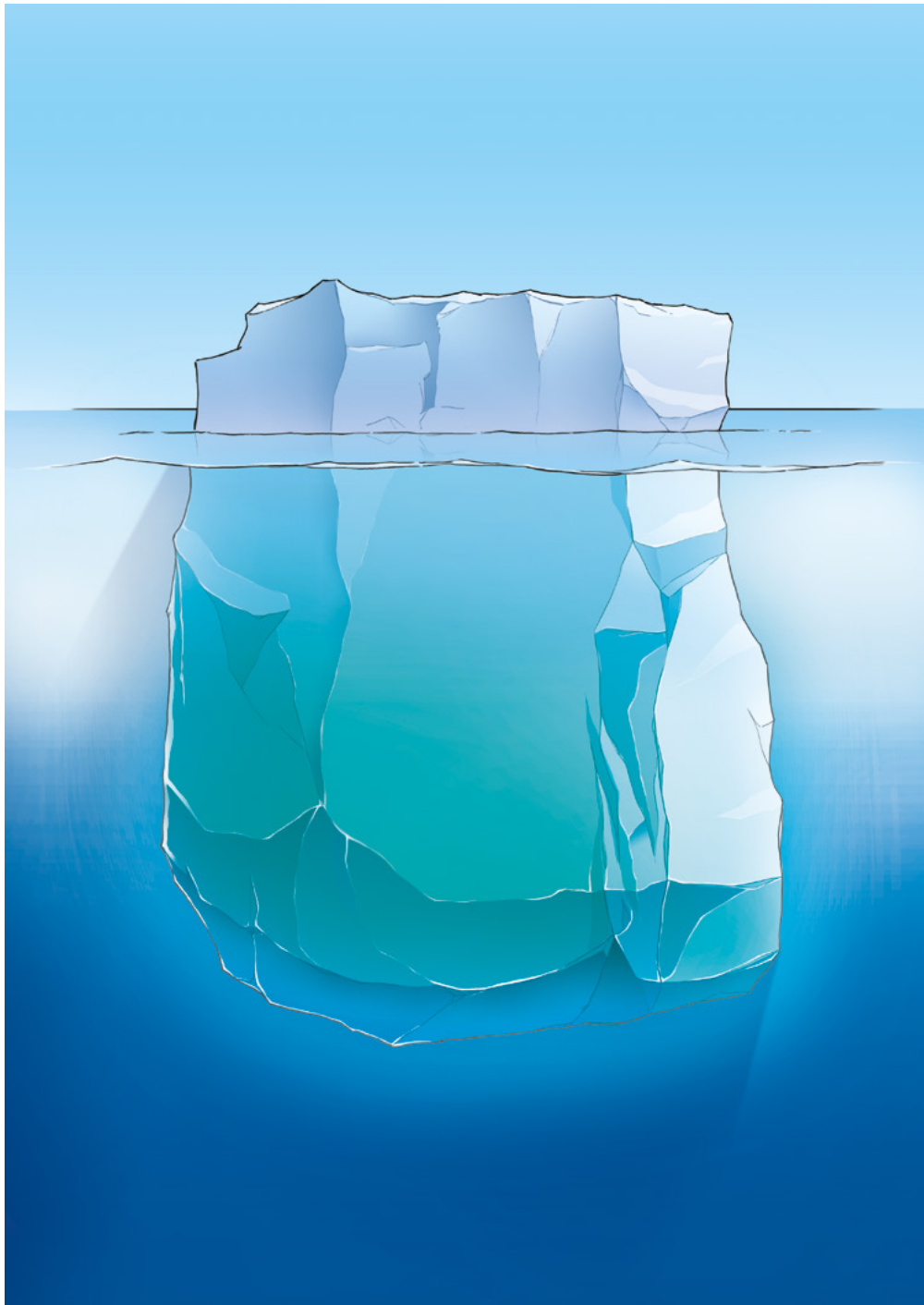
.....

.....

.....

6. Przedyskutuj ewentualne różnice z osobą prowadzącą zajęcia oraz z innymi uczestnikami zajęć lub z rodzicami.

7. Zastanów się i odpowiedz, czy inni postrzegają cię głównie z punktu widzenia twoich zainteresowań czy raczej talentów.

Ryc. 4. Moje zainteresowania

1.2.2. Kto i co mnie fascynuje?

Zastanów się, kogo podziwiałaś/podziwiałeś w znacznie młodszym wieku, np. na początku szkoły podstawowej. Kto był wówczas dla ciebie bohaterem, idolem? Wymień najwyżej trzy osoby. Mogą to być prawdziwi ludzie, których znasz osobiście lub o których słyszałaś/słyszałeś w opowieściach rodzinnych, znasz z literatury czy mediów, lub postacie fikcyjne, np. z bajek, kreskówek, filmów czy książek. Być może, podziwiałaś/podziwiałeś sąsiada, nauczycielkę, sportowca, naukowca, artystkę lub muzyka, a może gwiazdę telewizyjną czy postać z powieści.

1. Wypisz w tabeli 2 trzech swoich bohaterów. Obok każdego z nich wyjaśnij w dwóch – trzech zdaniach, dlaczego darzyłaś/darzyłeś ich podziwem.

Tabela 2. Co mnie fascynuje w ludziach – analiza wyboru bohatera

Lp.	Bohater	Powody, dla których go podziwiałam/ podziwiałem
1.		
2.		
3.		

2. W tabeli 3 wymień 2–3 ulubione obecnie czasopisma, programy telewizyjne, strony internetowe. Napisz, dlaczego je wybrałaś/wybrałeś. Do czego (oprócz portali społecznościowych i informacyjnych) najchętniej zaglądasz (czytasz, słuchasz, oglądasz) w sieci. Wyjaśnij, co ci się w nich podoba.

Tabela 3. Co mnie interesuje – analiza preferencji zainteresowań

Lp.	Czasopismo, program telewizyjny, portal internetowy	Powody, dla których je lubię, czytam, słucham, oglądam
1.	<p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>	<p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>
2.	<p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>	<p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>
3.	<p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>	<p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>

3. Podaj tytuł twojej ulubionej książki. Opowiedz krótko, o czym jest ta książka. Opisz swoją ulubioną postać. Jeżeli nie masz ulubionej książki, opowiedz swój ulubiony film. Dlaczego właśnie ta książka, ten film tak bardzo cię zainteresowały? Czemu są dla ciebie ważne? Czy wpłynęły w jakiś sposób na twoje życie?

.....

.....

.....

4. Przejrzyj listę czasopism, programów telewizyjnych, stron internetowych, które wypisałaś/wypisałeś, wróć do fabuły ulubionej książki lub filmu. Przeanalizuj słowa, których użyłaś/użyłeś w opisie. Jakiego rodzaju działania i zajęcia są pokazywane w tych czasopismach lub programach? Opowiedz, jakie wydarzenia i jacy ludzie są przedstawiani w wybranych przez ciebie mediach.

W kolumnie 5 poniższej tabeli odnajdź jedno lub dwa środowiska pracy, które są najbliższe twoim ulubionym czasopismom, książkom, programom telewizyjnym, stronom internetowym. Czy zgadzasz się, że te opisy dotyczą środowiska pracy lub otoczenia, które lubisz najbardziej?

Tabela 4. Jakie środowisko pracy jest mi bliskie, co mnie interesuje? – analiza preferencji zainteresowań

Tytuł czasopisma, książki, filmu	Tytuł programu telewizyjnego, nazwa strony internetowej	Opis treści przedstawianych w różnych źródłach	Typ przedstawianych treści	Nazwa środowiska pracy
....	....	miejsca, w których praktyczne, fizyczne i dobrze zbudowane osoby korzystają z maszyn, narzędzi, wykorzystują koordynację fizyczną i zdrowy rozsądek do rozwiązywania konkretnych problemów oraz wykonywania zadań dotyczących: napraw, budowy, transportu, roślin, zwierząt, sportu	mechaniczno-plenerowy	"R" realistyczne
....	....	miejsca, w których logiczni i dociekliwi ludzie wykorzystują rozumowanie, matematykę i metody badawcze w celu rozwiązywania problemów oraz wykonywania zadań dotyczących: odkryć, poszukiwań, dochodzenia, badań, obserwacji i oceny	naukowo-analityczny	"I" badawcze

Tytuł czasopisma, książki, filmu	Tytuł programu telewizyjnego, nazwa strony internetowej	Opis treści przedstawianych w różnych źródłach	Typ przedstawianych treści	Nazwa środowiska pracy
.....	.....	miejsca, w których osoby kreatywne i ekspresyjne wykorzystują sztukę, teatr, muzykę i oryginalność w celu rozwiązywania problemów oraz wykonywania zadań dotyczących: twórczości artystycznej, gry aktorskiej i pisania	kreatywno- -estetyczny	"A" artystyczne
.....	.....	miejsca, w których pomocne i towarzyskie osoby wykorzystują dialog, polecenia, zrozumienie, empatię, pracę zespołową i zdolności opiekuńcze w celu rozwiązywania problemów oraz wykonywania zadań dotyczących: edukacji, opieki, wsparcia, pracy na rzecz społeczności i kształtowania relacji	opiekuńczo- -szkolący	"S" społeczne
.....	.....	miejsca, w których osoby przekonujące i władcze wykorzystują przywództwo, strategię, wpływy i humor w celu rozwiązywania problemów oraz wykonywania zadań dotyczących: biznesu, prawa, działań rządu, partii politycznych, ekonomii, opiniowania, ryzyka, konkurencji	menadżersko- -polityczny	"E" przedsiębiorcze
.....	.....	miejsca, w których uporządkowane i zorganizowane osoby wykorzystują precyzję, sumienność, szczegółowość, dokładność i ostrożność w celu rozwiązywania problemów oraz wykonywania zadań dotyczących: działania biura, funkcjonowania procedur, organizacji, księgowości, zarządzania danymi, przygotowywania harmonogramów	biurowo- -mundurowy	"C" konwencjonalne

1.2.3. Od dziecięcych ekscytacji do zawodu

Każdy z nas w dzieciństwie często był pytany, kim chce zostać w przyszłości. Dla jednych były to miłe pytania, na które zawsze mieli gotową, zmieniającą się z biegiem czasu lub ciągle tę samą, odpowiedź. Dla innych były krępujące, męczące, a odpowiedź – z różnych powodów – niełatwa.

1. Przeczytaj tekst będący fragmentem wywiadu z Ewą – projektantką wnętrz. Na jego podstawie uzupełnij tabelę. Zapisz w niej, czym Ewa interesowała się, co ją fascynowało na różnych etapach jej życia oraz kto był lub co było ich źródłem.

Ewa – projektantka wnętrz

PORTAL: Jak to się stało, że zostałam projektantką wnętrz? Wiedziałaś od początku, że chcesz się tym zajmować, czy przyszło to z biegiem lat i stopniowym poznawaniem swoich preferencji?

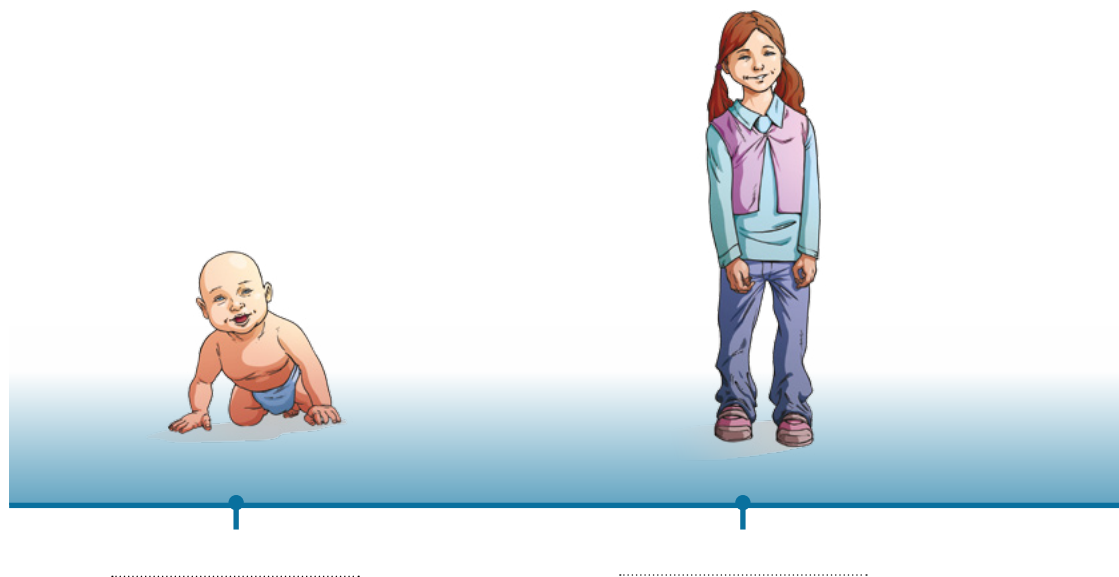
EWA: [...] Kiedy byłam dzieckiem i później nastolatką, pragnęłam zostać znaną prezenterką TV, panią dziennikarką, a i w pewnym momencie życia pojawiały się inne szalone, zawodowe pomysły, choćby taki, by zostać aktorką teatralną! Wybór zawodu [...] to seria przypadków oraz wpływ otoczenia, w jakim się wychowywałam, otoczenia, które mnie ukształtowało. Dziadek w wolnych chwilach własnoręcznie wykonywał klasyczne meble, które precyzyjnie rzeźbił, przenosząc na ich drzwiczki obrazy polskich malarzy. Kiedy miałam 8 lat, wykonał dla mnie wielki drewniany domek dla lalek Barbie. Byłam nim totalnie zauroczona, na tyle że zamiast bawić się lalkami, ciągle go urządzałam, wklejałam różne tapety oraz budowałam samodzielnie mebelki. Po śmierci dziadka, kiedy to jeszcze byłam podlotkiem, babcia przekazała mi zbierane przez dziadka albumy prezentujące dzieła sztuki znanych artystów. Zakurzone na półce odkryłam po latach w momencie decyzji o wyborze kierunku studiów wyższych. I chociaż uczyłam się w klasie o profilu humanistycznym i planowałam pierwotnie studia dziennikarskie, ba, nawet pisałam jakieś teksty do lokalnych gazet, to pod wpływem opowieści babci o dziadkowej miłości do mebli i sztuki, pomyślałam sobie, by zdobywać wiedzę w tym kierunku [...].

Tabela 5. Ewolucja zainteresowań na różnych etapach życia – przypadek Ewy

Dziecko	8-latką	Nastolatka	Licealistka	Absolwentka liceum

24

2. Na podstawie tabeli uzupełnij rysunek symbolizujący życie Ewy, określając hasłowo jej zainteresowania na poszczególnych etapach. Opisz, jak zmieniały się zainteresowania Ewy, oraz co było lub kto był źródłem jej inspiracji.

Ryc. 5. Ewolucja zainteresowań – przypadek Ewy

.....

.....

.....

.....

.....

.....

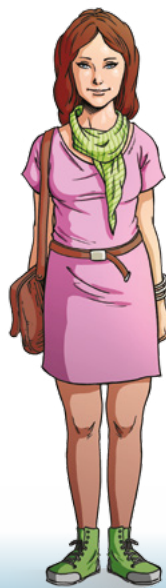
.....

.....

.....

.....

.....

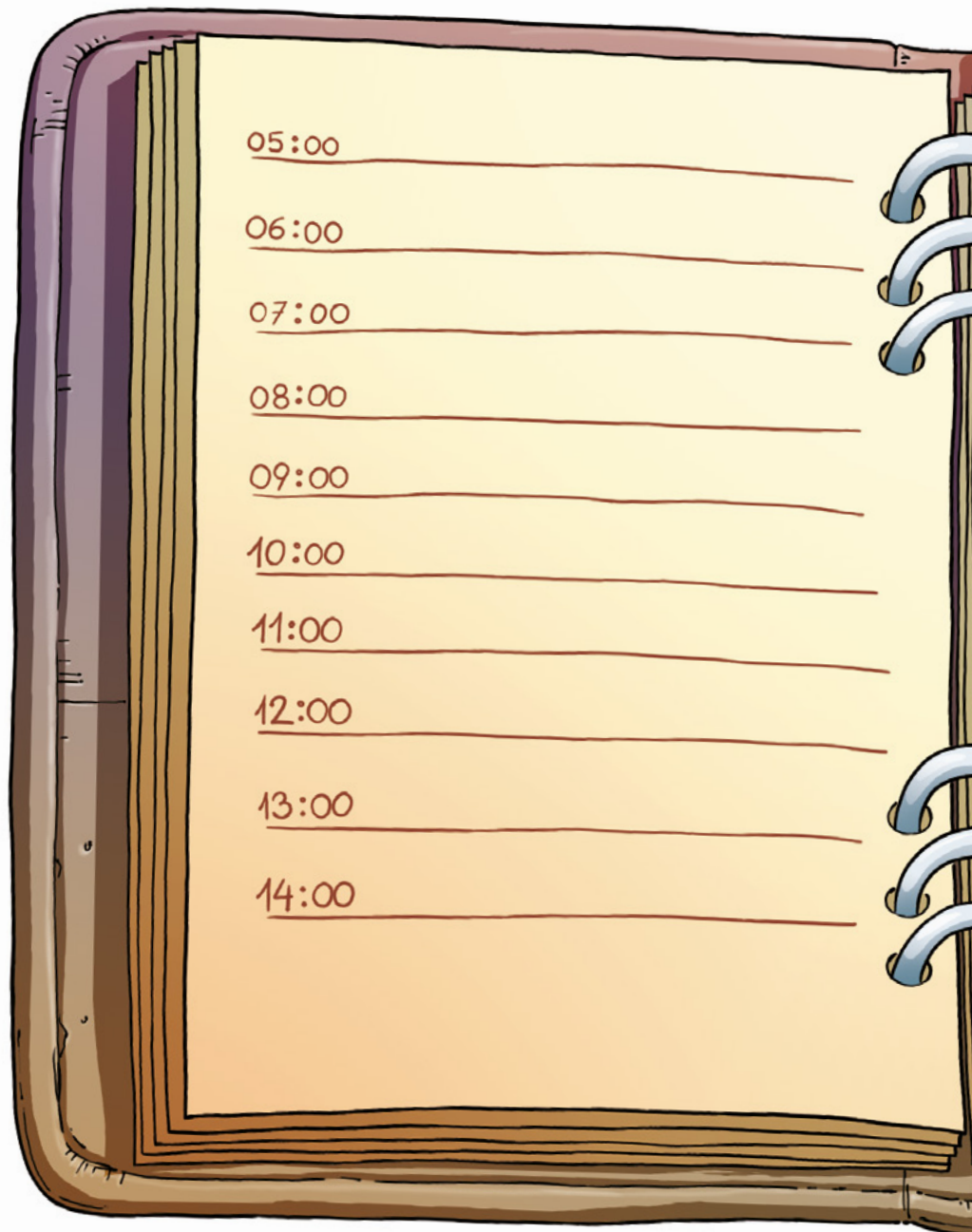

.....

.....

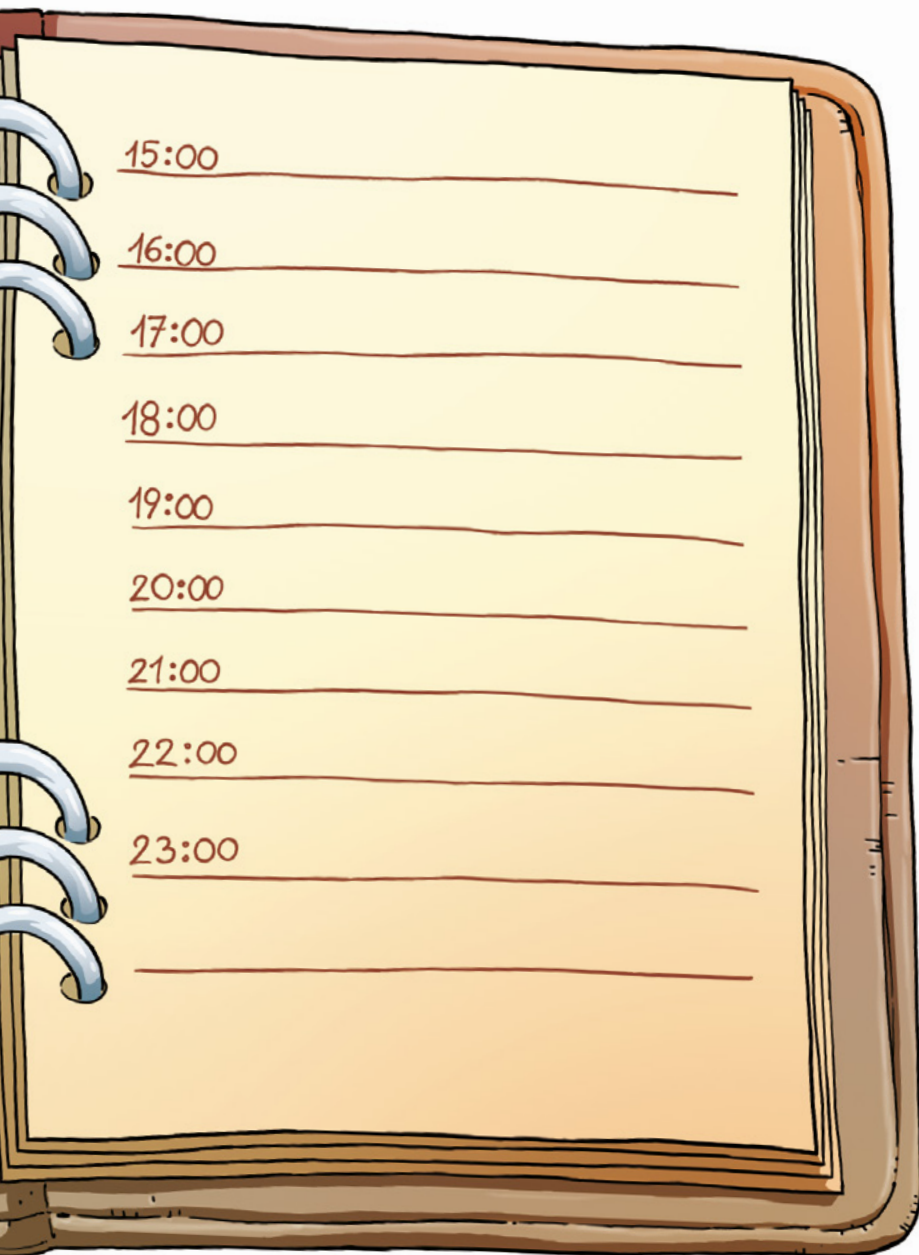
.....

3. Zanim przeczytasz dalszą część wywiadu z Ewą, zastanów się, jak wyobrażasz sobie dzień z zawodowego życia projektantki wnętrz. Zapisz swoje przypuszczenia w postaci planu dnia w kalendarzu Ewy.

Ryc. 6. Plan dnia projektantki wnętrz – przypadek Ewy

4. Jak myślisz, jakie są atuty, a jakie wady pracy Ewy. Jakie cechy osobowości są konieczne, aby wykonywać ten zawód? Wpisz swoją opinię do tabeli 6.
5. Przeczytaj dalszą część wywiadu z Ewą i na tej podstawie uzupełnij drugą część tabeli 6.

Tabela 6. Analiza mocnych i słabszych stron – przypadek Ewy

Atuty Ewy	Wady Ewy	Cechy osobowości Ewy
Według siebie:		
Na podstawie tekstu:		

P: Na czym polega Twoja praca? Jakie są Twoje obowiązki? Opisz swój dzień w pracy (jak wygląda, jak przebiega, czym się w ciągu dnia pracy zajmujesz).

E: Właściwie to każdy dzień jest inny, ponieważ każdy projekt jest inny, tworzony dla indywidualnego, mającego inne oczekiwania i przyzwyczajenia inwestora. Niezmiennie jest jedno – samokontrola i systematyczność. Samozatrudnienie nauczyło mnie, że sama muszę narzucać sobie pewien rygor i schemat dnia, by móc realizować kilka projektów jednocześnie, dotrzymywać terminów i znajdować jeszcze czas na życie prywatne. Dzień zaczynam o świcie, zawsze o 6 rano, by od godziny 8 być już ciałem i głową w pracowni. Na każdy dzień opracowany mam grafik, by nie pominać czekających mnie obowiązków czy też projektowych zadań danego dnia. Poza pracą czysto techniczną wykonywaną w pracowni przed komputerem, kiedy to opracowywany jest projekt od rzutów czysto architektonicznych po finalne

wizualizacje, zawód ten wiąże się z dużą aktywnością poza biurem. Wizyty w sklepach z materiałami wykończeniowymi i wszelkimi wnętrzarskimi detalami, praca w miejscu inwestycji, by bardzo dokładnie zapoznać się z tkanką wnętrza, jego architekturą, którą trzeba ubrać od środka, spotkania z inwestorami. Spotkania są najbardziej pasjonujące i absorbujące. Czasami kilkugodzinne, polegają nie tylko na przedstawianiu klientowi pomysłów. To czas spotkania z drugim człowiekiem po to, by go dobrze poznać, dowiedzieć się, kim jest, jaki ma charakter, potrzeby, domowe przyzwyczajenia. To ważne, ponieważ wnętrze projektowane jest dla niego i dla jego wygody. To też czas edukowania inwestorów i pewnej zmiany sposobu postrzegania otaczającej ich przestrzeni. Każdy dzień to nowe wyzwanie!

P: Co jest najprzyjemniejsze? Co daje Ci najwięcej radości i satysfakcji?

E: Najprzyjemniejsze są chyba właśnie wielogodzinne spotkania z moimi klientami i prowadzone dyskusje, podczas których muszę przekonać osobę, dla której tworzę wnętrze, do moich pomysłów, zarazić ją entuzjazmem, jaki towarzyszy projektowaniu nowej, pełnej wyzwań przestrzeni. Największa radość natomiast to moment zamknięcia projektu oraz moment zakończenia realizacji. To bezcenne uczucie, kiedy po kilkumiesięcznej pracy dla danego klienta słyszy się słowa podziękowania za wykonaną pracę. W okazywanej radości i zadowoleniu klienta tkwi cały sens mojego działania. Widok osoby zadowolonej ze swojego dopiero co urządzonego domu jest bezcenny.

P: Co jest najtrudniejsze? Co sprawia Ci problem? Za czym w swojej pracy nie przepadasz? Czego wolałabyś uniknąć?

E: Cierpliwość. Musiałam się jej nauczyć, ponieważ od dziecka wszystko chciałam tu i teraz, spontanicznie. Projektowanie wnętrza wymaga wielkiej cierpliwości. Najpierw na etapie tworzenia projektu, ponieważ na to potrzeba dużo czasu, zanim zbuduje się projekt i będzie można zobaczyć pierwsze efekty swojej pracy: najpierw powstają techniczne opracowania, rzuty, widoki ścian, buduje się bryłę wnętrza w odpowiednim oprogramowaniu, spędza dnie, a czasami noce przy wyborze ogromnej ilości wnętrzarskich materiałów wykończeniowych i detali. A gdy już się zakończy projekt, ponownie trzeba czekać na jego realizację, która zajmuje kolejne kilka miesięcy... To niełatwa praca wymagająca poświęcenia i na pewno PASJI pisanej wielkimi literami.

P: Jakie cechy osobowości okazują się przydatne w Twojej profesji?

Czy trzeba mieć jakieś konkretne predyspozycje, żeby ją wykonywać?

E: Myślę, że wielu cech koniecznych przy pracy projektanta wnętrza można się nauczyć wraz ze zbieranym doświadczeniem zawodowym, jak choćby wspomnianej cierpliwości. By być dobrym projektantem, na pewno trzeba być perfekcjonistą.

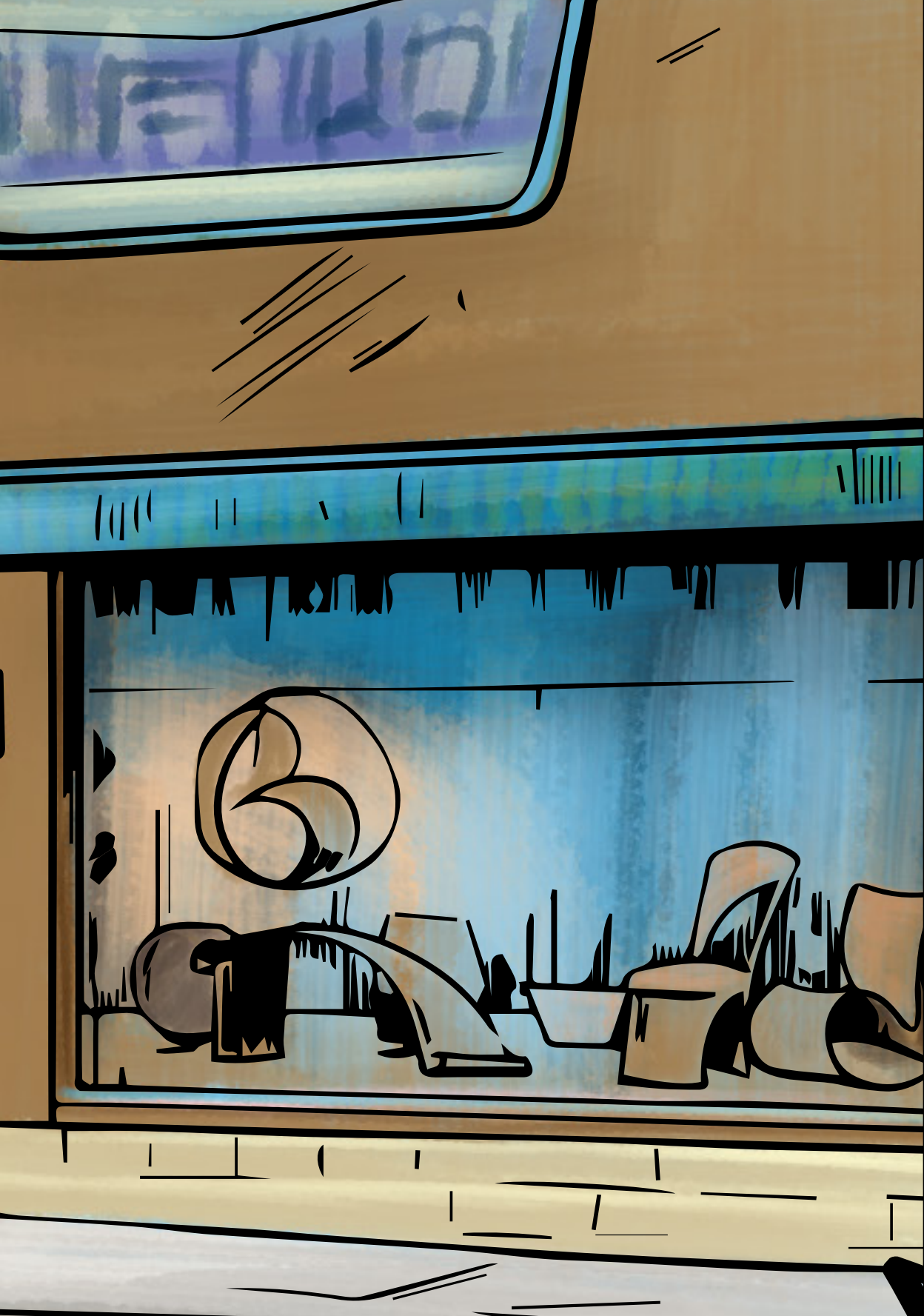
Źródło: *Kierunek zawód: „7 pytań do...”* – wywiady z przedstawicielami różnych profesji. Portal informacyjny miasta i gminy Chojnow. Czerwiec, 2014.
Projektant wnętrz: <http://chojnow.pl/news/news/view/id/3602>.

2

Aspiracje

2.1. Wprowadzenie

W psychologii i socjologii stosuje się różne definicje pojęcia *aspiracje*, ale najczęściej są one określane jako pragnienia, życzenia i dążenia, jako zamiar osiągnięcia celu i jako cel działań. Przedmiotem aspiracji są określone wartości, które przede wszystkim koncentrują się wokół pragnień dotyczących przyszłości zawodowej i osobistej (Sikorski, 2005).

Za główne czynniki odpowiedzialne za kształtowanie się i poziom aspiracji uznaje się:

- system wartości (*Co jest dla mnie ważne? Co cenię?*);
- kapitał kulturowy (*Z jakiego kręgu kulturowego się wywodzę? Jakie wartości z tej przynależności czerpię?*);
- przekonanie o własnych możliwościach (*Jakie są moje możliwości? Czy wierzę w swoje możliwości?*);
- wcześniejsze osiągnięcia (*Co już osiągnęłam/osiągnąłem? Czy uświadamiam sobie swoje dotychczasowe osiągnięcia?*);
- sytuację materialno-bytową (*W jakiej jestem sytuacji materialno-bytowej? Jaki ma to wpływ na moje oczekiwania życiowe?*);
- uwarunkowania społeczne (*Jaka jest moja sytuacja społeczna? Jakie mam refleksje na ten temat?*);
- internalizację ról i wzorców społecznych (*W jakim stopniu jestem skłonna/skłonny wchodzić w role i przyswajać wzorce społeczne?*);
- oczekiwania i presję środowiska (*Jakie są oczekiwania innych co do mnie? Czy ma to dla mnie duże znaczenie?*) (Lubowicz, Pańtak, 1988).

Podobnie jak w przypadku zainteresowań, aspiracje kształtują się i ewoluują wraz z wiekiem dziecka (Lewowicki, 1987). Proces kształtowania aspiracji polega na przechodzeniu od niesprecyzowanych wyobrażeń, opartych na fantazjach (stadium pierwsze) do konkretnych, realistycznych poglądów na temat własnego zawodu.

Wyróżniono **cztery stadia** kształtowania się aspiracji zawodowych. Pierwsze występuje w okresie od 3. do 5. roku życia, drugie od 6. do 8. roku życia, trzecie od 9. do 13. roku życia, gdy dziecko, artykułując swoje aspiracje, głównie odzwierciedla w nich oczekiwania, które wobec niego formułuje najbliższe otoczenie. W czwartym etapie, który rozpoczyna się około 14. roku życia, młody człowiek komunikuje przede wszystkim indywidualne, własne aspiracje, a te wskazują na jego orientacje i preferencje zawodowe.

Aspiracje zawodowe, jak wskazuje ich nazwa, odnoszą się do szeroko pojętej pracy zawodowej i przede wszystkim obejmują oczekiwania jednostki wobec:

- typu zatrudnienia (praca najemna, praca na własny rachunek – samozatrudnienie);
- rodzaju pracy (np.: fizyczna, umysłowa);
- cech wykonywanej pracy/wykonywanego zawodu (specyfika czynności/działań);
- warunków wykonywanej pracy/ wykonywanego zawodu (godziny i dni pracy, środowisko pracy itp.);
- wynagrodzenia (podstawowego i motywacyjnego).

Aspiracje i motywacje człowieka dotyczące kariery zawodowej stanowią podstawę do konstruowania i wdrażania w życie planów osiągnięcia zamierzonych celów zawodowych, warunkują zaangażowanie w realizację tych celów, w tym wypadku głównie zdobycie merytorycznie i finansowo satysfakcjonującej pracy (Mądry, 2010; Jakiemiuk, 2012; Piróg, 2012).

Znaczący wpływ na ostateczny kształt aspiracji zawodowych mają:

- aspiracje **życiowe**, czyli dotyczące życia osobistego, rodzinnego; obejmujące zarówno relacje między członkami rodziny, jak również wyobrażenia o modelu i funkcjach rodziny;
- aspiracje **materialne**, czyli odnoszące się do oczekiwanego standardu życia, dostępu do dóbr materialnych i konsumpcyjnych;
- aspiracje **przywódcze** i **kierownicze**, przejawiające się najczęściej w działalności zawodowej, edukacyjnej, życiu rodzinnym oraz społeczno-politycznym;
- aspiracje **moralne**, związane z wartościami, normami etycznymi, których zarówno jednostka, jak i całe grupy społeczne pragną przestrzegać.

W procesie kształtowania się aspiracji zawodowych dzieci bardzo dużą rolę odgrywają ich rodzice (Gottfredson, 1981). Dzieje się to przede wszystkim przez:

- tzw. „dziedziczenie zawodów”; zawód który wykonują rodzice wzbudza w dziecku zainteresowanie, inspirowanie go i tym samym skłania je do wyboru takiego samego lub bardzo zbliżonego zawodu (dopasowywanie się do zawodów rodziców);
- społeczno-ekonomiczny status rodziny; niskie dochody mogą ograniczać możliwości kształcenia w tych obszarach, które wiążą się z dużymi nakładami finansowymi; te utrudnienia modelują (głównie obniżają) aspiracje; niski status negatywnie wpływa na poczucie osobistej efektywności, wskutek czego dziecko zaczyna wątpić w możliwość zdobycia wymarzonego zawodu, co powoduje zaniżanie jego aspiracji (Bandura i in., 2001); wysokie dochody mogą sprzyjać stworzeniu dziecku takich warunków edukacyjnych, które pomogą mu opanować więcej umiejętności, niż opanowali rówieśnicy, co podnosi jego samoocenę oraz poziom aspiracji;
- formułowanie oczekiwań, marzeń i aspiracji rodziców wobec swoich dzieci (ich treść, formę, zabarwienie emocjonalne, przekonujące egzemplifikacje) (Kozłowski, Matczak, 2014).

2.2. Warsztaty

2.2.1. Co się dla mnie liczy?

Każdy człowiek wielokrotnie zastanawia się nad tym, co dla niego jest najważniejsze w życiu, do czego dąży, co pomoże mu osiągnąć szczęście i spełnienie. Ty pewnie także nie raz zadawałaś/zadawałeś sobie takie pytania. Odpowiedzi na nie mogą mieć duży wpływ na działania, jakie podejmiesz, by osiągnąć założone cele.

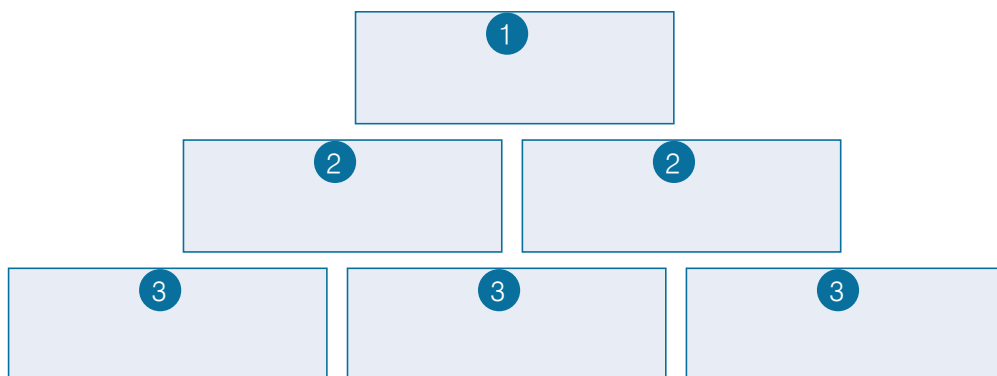
1. Spośród wymienionych określ i wybierz dziewięć i wpisz do schematu, wyżej umieszczając te, które dla Ciebie w życiu są najważniejsze, a kolejno niżej kwestie o nieco mniejszym znaczeniu. Możesz także wpisać wartości, których nie uwzględniono w poniższych propozycjach, a które są dla Ciebie ważne. Cyfry oznaczają rangę wpisywanych wartości. Cyfra „1” oznacza rangę najwyższą, cyfra „5” – rangę najniższą.

The diagram is a pyramid-shaped grid of 9 rectangular boxes. The boxes are arranged in five rows. The top row has 1 box with a circle containing the number '1' in the center. The second row has 2 boxes, each with a circle containing the number '2' in the center. The third row has 3 boxes, each with a circle containing the number '3' in the center. The fourth row has 2 boxes, each with a circle containing the number '4' in the center. The bottom row has 1 box with a circle containing the number '5' in the center. All boxes are light blue with a thin blue border.

3. Wymienione oraz dodane przez siebie określenia ułóż na schemacie, wpisując na górze cechy pracownika, które – twoim zdaniem – są szczególnie godne szacunku, niżej cechy ważne, ale które mniej podziwiasz. Porównaj swoje wyniki z wynikami innych uczestników zajęć.

Zastanów się nad przyczynami podobieństw i różnic.

<i>cierpliwość</i>	<i>rzetelność</i>	<i>obowiązkowość</i>
<i>profesjonalizm</i>	<i>mądrość i wiedza</i>	<i>szybkość w działaniu</i>
<i>odpowiedzialność</i>	<i>pracowitość</i>	<i>odwaga</i>
<i>opanowanie</i>	<i>pomysłowość</i>	

Ryc. 8. Ranking pożądanych cech pracownika

2.2.2. I co wy na to?

Aspiracje różnych osób są odmienne, co jest naturalne. Niektóre aspiracje są bardziej, inne mniej realne, a niektóre są odzwierciedleniem marzeń.

1. Wyobraź sobie, że Piotr (uczeń trzeciej klasy gimnazjum) nigdy wcześniej nie dzielił się z rodziną swoimi planami dotyczącymi przyszłej pracy zawodowej. Pewnego dnia podczas kolacji niespodziewanie i po raz pierwszy wypowiedział swoje pragnienie. Chciałby pracować w branży gastronomicznej, zostać cenionym kucharzem i dzięki temu dużo zarabiać. Dotychczas Piotr nie przejawiał szczególnego zainteresowania gotowaniem. Teraz oznajmił rodzicom, że chciałby łączyć przyjemne z pożytecznym. Zamierza wybrać taki zawód, który nie wymaga ukończenia szkoły opartej głównie na nauce pamięciowej, ale wymagającej praktycznego zdobywania umiejętności zawodowych. Rodzice (tato: nauczyciel języka angielskiego, mama: finansistka) są zaskoczeni planami syna. Mama jest sceptyczna, a tato wstępnie akceptuje ten pomysł.

Na podstawie zamieszczonego opisu wykonaj poniższe polecenia.

- Wymień aspiracje Piotra.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

- Dlaczego, według ciebie, mama Piotra jest niezbyt przychylna planom syna?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

- Dlaczego, według ciebie, tato Piotra aprobuje jego pomysły?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. Sami lub z pomocą nauczyciela wybierzcie troje uczniów, których zadaniem będzie odegranie opisaną powyżej sceny oraz jej improwizowanej kontynuacji. Co się wydarzy dalej, zależy od propozycji aktorów.

Pozostali uczestnicy są obserwatorami. Wypełniają tabelę 6.

3. Przedyskutujcie wyniki obserwacji, porównajcie argumenty wszystkich uczestników zajęć. Jak uważasz, co jest przyczyną różnych stanowisk osób prezentowanych w tej scenie?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Tabela 6. Ocena aspiracji z różnych punktów widzenia – przypadek Piotra

Argumenty Piotra	Argumenty mamy	Argumenty taty	Które oczekiwania Piotra są według Ciebie realne? Dlaczego?	Które oczekiwania Piotra są według Ciebie nierealne? Dlaczego?
<p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>	<p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>	<p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>	<p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>	<p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>
<p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>	<p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>	<p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>	<p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>	<p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>
<p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>	<p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>	<p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>	<p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>	<p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>
<p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>	<p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>	<p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>	<p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>	<p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>
<p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>	<p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>	<p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>	<p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>	<p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>
<p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>	<p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>	<p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>	<p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>	<p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>

2.2.3. Rozpoznaj swoje aspiracje i ich źródła

Często się zdarza, że członkowie jednej rodziny pracują w tym samym zawodzie. Mówi się nawet o tradycji rodzinnej wykonywania konkretnego zawodu. Bywa też tak, że zawody wykonywane przez przedstawicieli tej samej rodziny są różne.

Zastanów się, jak to jest w twojej rodzinie. Czy istnieje tradycja wykonywania zawodu? Na podstawie wywiadów przeprowadzonych z jak największą liczbą członków twojej rodziny przygotuj rodzinne drzewo zawodowe (ryc. 9). Obok nazwy określającej stopień twojego pokrewieństwa z daną osobą wpisz poziom wykształcenia, zawód wyuczony i zawód wykonywany obecnie, np.: *dziadek Antoni: wykształcenie zawodowe, krawiec; babcia Zosia: wykształcenie średnie ogólne, nie pracowała zawodowo*. Jeśli nie jesteś pewna/pewien informacji o niektórych członkach rodziny, spytaj o nie swoich bliskich.

1. Na podstawie wykonanego schematu – drzewa zawodowego rodziny – oraz innych informacji zebranych podczas wywiadów wykonaj polecenia.
  - Odpowiedz, czy któryś z zawodów powtarza się w twojej rodzinie. Jeśli tak, to podaj jego nazwę. Na podstawie wywiadów z członkami twojej rodziny odpowiedz, dlaczego ten zawód lub te zawody przeważają w waszej rodzinie.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

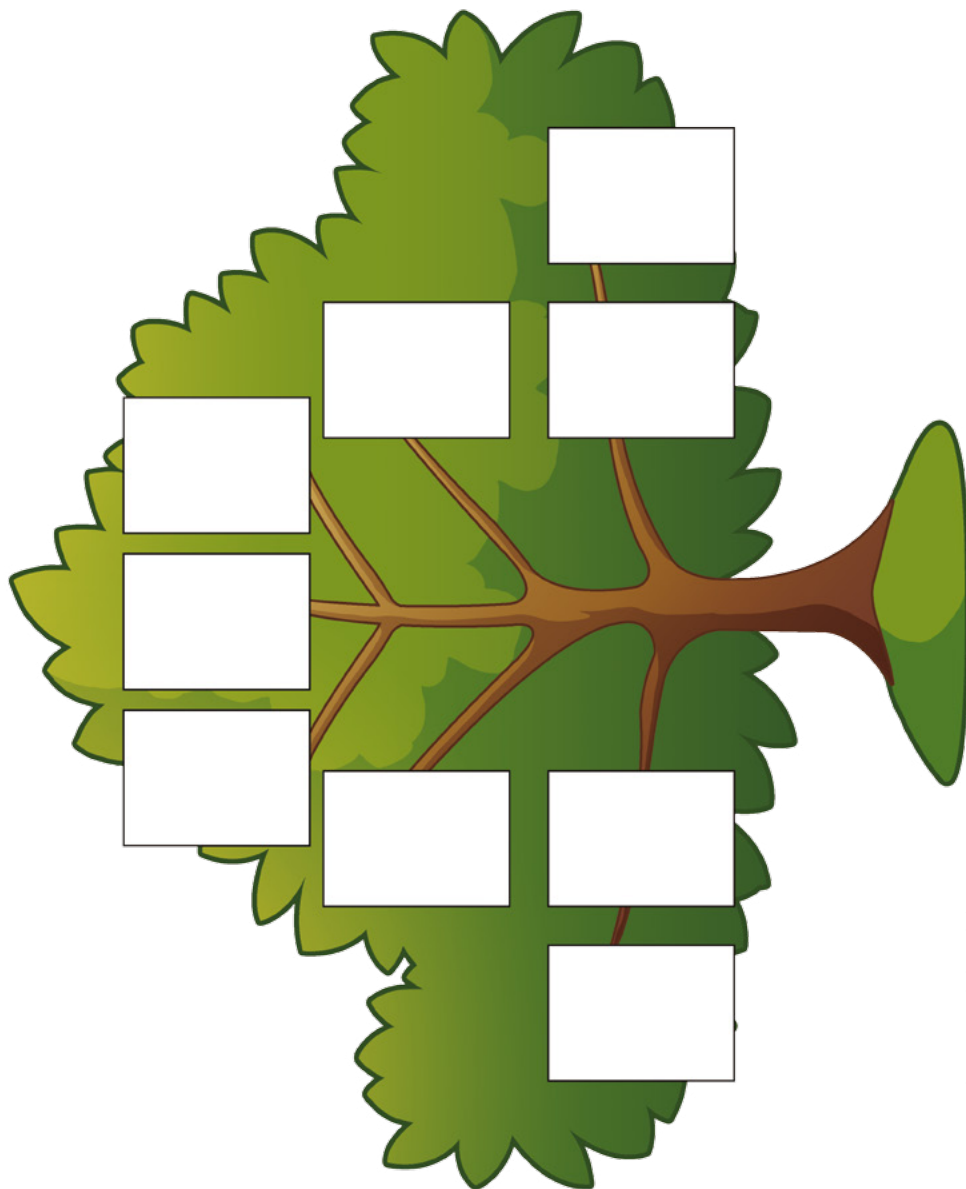
.....

.....

.....

.....

.....

Ryc. 9. Drzewo zawodowe mojej rodziny

- Zapisz, jakie cechy, wartości i postawy związane z wykonywanym zawodem mają różni członkowie twojej rodziny (np.: precyzja, perfekcjonizm, wysokie wymagania dotyczące jakości i produkcji, punktualność, zdolność przystosowania się – elastyczność, umiejętności praktyczne, umiejętności komercyjne, status itp.).

.....

.....

.....

.....

.....

- Wymień, które z tych cech, wartości i postaw są ci bliskie, a które nie. Dlaczego?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. Na podstawie wywiadu z najstarszym i najmłodszym pracującym członkiem rodziny wykonaj polecenia.

- Porównaj drogi, które doprowadziły ich do wykonywanej pracy zawodowej.

.....

.....

.....

- Porównaj ich poziom satysfakcji zawodowej.

.....

.....

.....

.....

- Porównaj ich stosunek do wykonywanego zawodu.

.....

.....

.....

3. Porozmawiaj z rodzicami na temat ich pracy zawodowej. Skup się przede wszystkim na ustaleniu motywów ich wyboru zawodów, które wykonywali lub wykonują. Czy praca zawodowa przynosi im zadowolenie czy rozczarowuje? Dlaczego? Czy rodzice chcieliby, abyś ty poszła/poszedł w ich ślady?

Do przemyślenia

- Jakie wnioski wyciągnęłaś/wyciągnąłeś z tego doświadczenia?
- Czego nowego dowiedziałaś/dowiedziałeś się o swoich rozmówcach i o sobie samym podczas wywiadów?
- Co w swoim przyszłym zawodowym życiu chcesz zrobić inaczej niż twoi przodkowie, a w czym chcesz ich naśladować?

Metody

3

3.1. Wprowadzenie

Jednym z koniecznych zadań podczas podejmowania przez człowieka decyzji o wyborze dalszej ścieżki edukacyjnej jest diagnoza predyspozycji zawodowych. Narzędzia służące do określania tych predyspozycji pomagają ustalić rodzaj pracy lub zawodu, który byłby odpowiedni dla danej osoby. Określenie predyspozycji zawodowych opiera się na rozpoznaniu zainteresowań, umiejętności, talentów i cech charakteru danego człowieka. Możesz dowiedzieć się, jakie są twoje predyspozycje zawodowe, jeśli skorzystasz z przygotowanego dla ciebie narzędzia diagnostycznego on-line – testu predyspozycji zawodowych.

Test predyspozycji zawodowych składa się z trzech grup pytań. **Pierwsza grupa** obejmuje 84 pytania/stwierdzenia. Wybierasz spośród nich tylko te, z którymi się identyfikujesz.

Druga grupa obejmuje 22 pytania osadzone w **komiksowej fabule**, ukazującej wydarzenia z życia czwórki przyjaciół: Adama, bliźniaków – Bartka i Igora – oraz Niny, którzy wspólnie podejmują się przedsięwzięcia: przygotowania filmu na konkurs (patrz Załącznik 1. Komiks fabularny). Podczas śledzenia losów komiksowych bohaterów będziesz zapraszana/zapraszany do udzielenia odpowiedzi na pytania (zawsze przez wybór jednego z 6 stwierdzeń). Aby udzielić odpowiedzi, musisz wczuć się w położenie bohaterów i zająć własne stanowisko w danej, wynikającej z fabuły, kwestii.

Trzecia grupa zawiera pytania zamknięte, tzw. pytania rozstrzygnięcia, stwierdzające, czy masz predyspozycje nie tylko do określonego rodzaju pracy, ale także do wykonywania konkretnego zawodu.

Wynik testu predyspozycji zawodowych uzyskany na podstawie odpowiedzi na wszystkie pytania pozwala na:

- określenie dominującego typu osobowości zawodowej osoby badanej,
- rekomendowanie osobie badanej rodzajów prac, do których jest predysponowana,
- wskazanie osobie badanej konkretnych zawodów, które mogłaby wykonywać.

Na tym etapie pracy z narzędziem diagnostycznym możesz także skorzystać z interaktywnego komiksu, który umożliwi ci porównanie twoich wyobrażeń o specyfice pracy w wybranych zawodach z rzeczywistością (patrz Załącznik 2. Komiks interaktywny).

Pamiętaj, że **diagnoza uzyskana na podstawie testu predyspozycji zawodowych nie jest kategorięcznym wyznacznikiem twojej przyszłości edukacyjno-zawodowej**. Informacje dotyczące zdiagnozowanych u ciebie predyspozycji zawodowych mogą być jedynie **wskazówką** w toku podejmowania decyzji o dalszych etapach edukacji lub ścieżki kariery zawodowej.

3.2. Warsztaty

3.2.1. Od stóp do głów

Charakteryzując siebie, tj. swoje upodobania, skłonności, nastroje, często używamy związków frazeologicznych, ponieważ pomagają nam w bardziej plastyczny i dobitny sposób przekazać określone informacje.

Poniżej zamieszczono listę pytań z wyrażeniami, które są powszechnie stosowane w codziennym języku. Dzięki swojemu znaczeniu wzmacniają nasze komunikaty oraz czynią, że stają się one bardziej obrazowe. Możesz dopisać kilka własnych pytań z użyciem związków frazeologicznych, na które chciałabyś/chciałbyś odpowiedzieć.

Odpowiedz na pytania, tak aby najlepiej charakteryzowały twój charakter, zdolności, zainteresowania. Te z nich, które uważasz za najważniejsze w opisie siebie, zamieść na rysunku 10.

Co mi leży na wątrobie?

Co mnie powala na kolana?

Co mi chodzi po głowie?

Co mi depcze po piętach?

Czego nie trawię?

Na czym twardo stoję?

Co noszę w sercu?

Za co trzymam kciuki?

Na co nie mogę patrzeć?

Od czego puchną mi uszy?

Co trzymam mocno w garści?

Na jaki temat nabieram wody w usta?

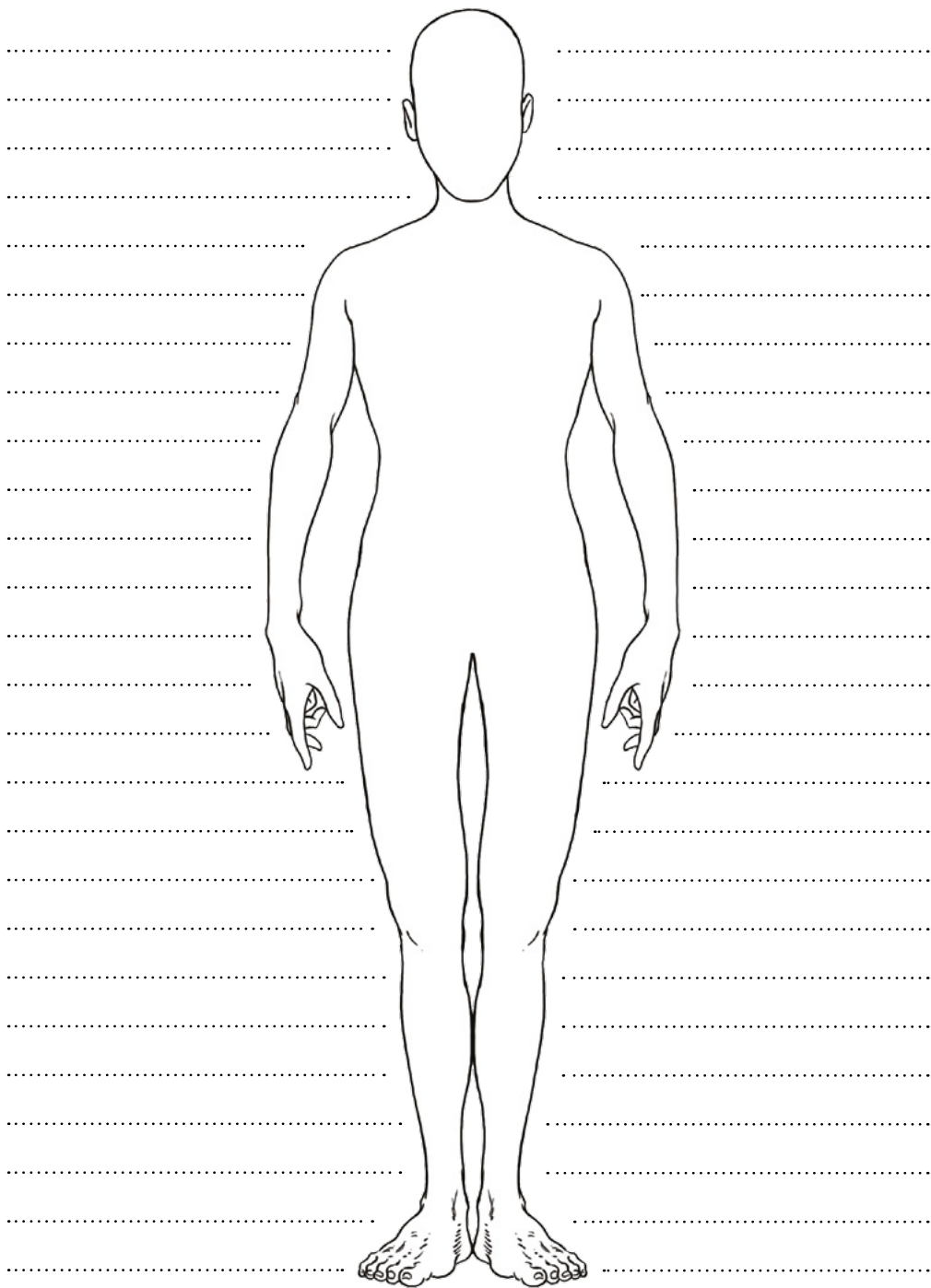
Od czego włos mi się jeży na głowie?

Co dźwigam na swoich barkach?

Z czym mam urwanie głowy?

Kiedy siedzę jak na rozżarzonych węglach?

W jakiej sprawie mogłabym/mógłbym rozpychać się łokciami?

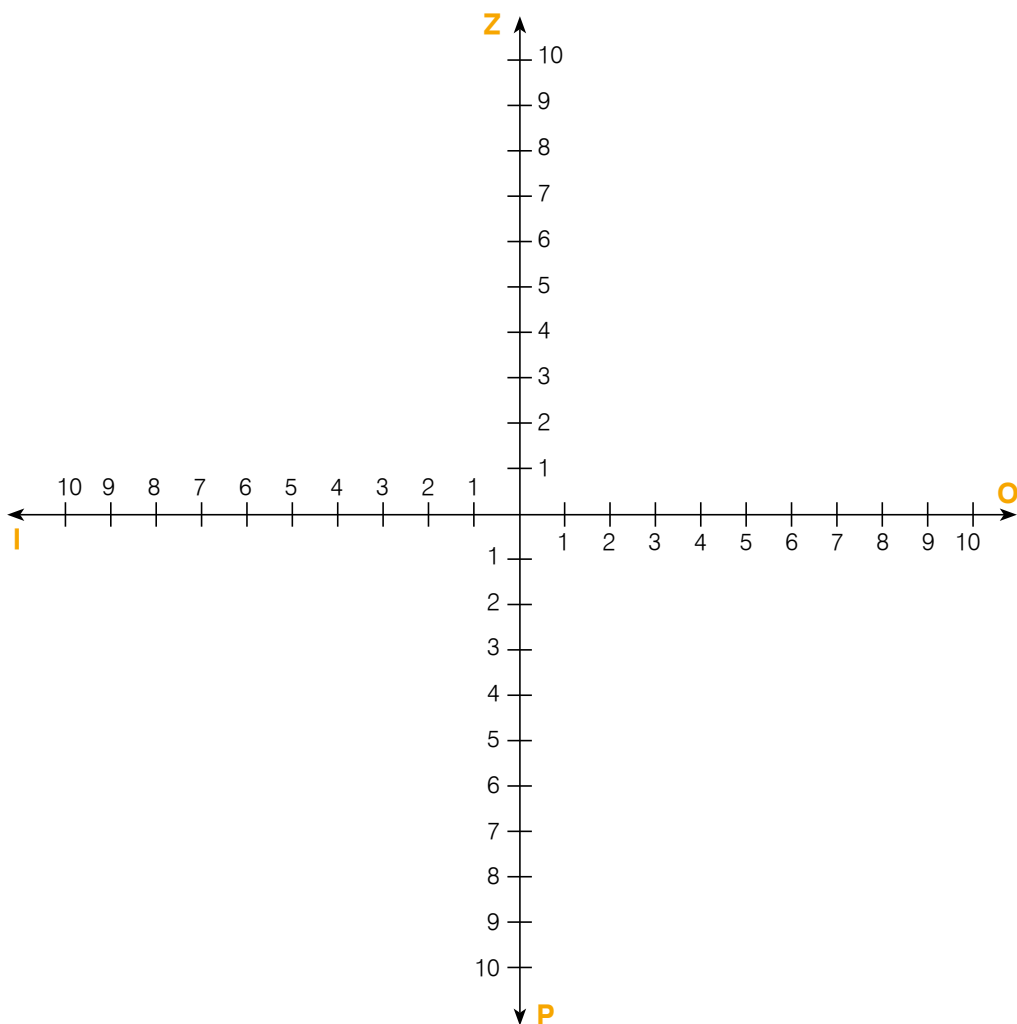

Ryc. 10. Jaka jestem? Jaki jestem?

3.2.2. Diagnozuj, prognozuj

Każda/każdy z nas ma wiele zalet, ale ma też cechy, za którymi nie przepada. Świadomość mocnych i słabszych stron może być dla nas pomocna w wielu działaniach i sytuacjach życiowych.

1. Oceń siebie w czterech obszarach (fizycznym, intelektualnym, osobowościowym oraz psychologicznym). Jeśli któraś umiejętność/cecha dotyczy Ciebie zdecydowanie, przyznaj sobie 2 punkty; jeśli częściowo – 1 punkt, jeśli wcale – 0 punktów. Następnie nanieś otrzymane wyniki na wykres.

Ryc. 11. Moje mocne i słabsze strony

Z – zdrowie, **O** – osobowość, **P** – predyspozycje psychologiczne, **I** – intelekt

Oś Z: zdrowie, predyspozycje fizyczne

Zdrowie, predyspozycje fizyczne	Zdecydowanie tak – 2 punkty	Przeciętnie – 1 punkt	Nie dotyczy – 0 punktów
Brak klaustrofobii			
Brak lęku na widok krwi			
Brak lęku wysokości			
Dobra koordynacja ruchowa			
Doskonały zmysł słuchu			
Doskonały zmysł smaku			
Doskonały zmysł węchu			
Doskonały zmysł wzroku			
Zręczność			
Łączna punktacja:			

Oś O: cechy osobowości

Cechy osobowości	Zdecydowanie tak – 2 punkty	Przeciętnie – 1 punkt	Nie dotyczy – 0 punktów
Asertywność			
Empatia			
Energiczność			
Komunikatywność			
Łatwość w nawiązywaniu kontaktów			
Otwartość			
Planowanie, organizowanie			
Szacunek			
Umiejętność współpracy w grupie			
Łączna punktacja:			

Oś P: predyspozycje psychologiczne

Predyspozycje psychologiczne	Zdecydowanie tak – 2 punkty	Przebieśnie – 1 punkt	Nie dotyczy – 0 punktów
Cierpliwość			
Determinacja			
Entuzjazm i optymizm			
Ostrożność			
Pewność siebie			
Pracowitość			
Precyzja			
Wytwałość			
Zrównoważenie (opanowanie)			
Łączna punktacja:			

Oś I: zdolności intelektualne

Zdolności intelektualne	Zdecydowanie tak – 2 punkty	Przebieśnie – 1 punkt	Nie dotyczy – 0 punktów
Dobra koncentracja			
Łatwość w przyswajaniu nowej wiedzy			
Orientacja w terenie			
Pamięć do słów i liczb			
Pamięć do twarzy			
Wyobraźnia przestrzenna			
Zapamiętywanie długotrwałe			
Zdolności humanistyczne			
Zdolności matematyczne			
Łączna punktacja:			

2. Na podstawie wykresu mocnych i słabszych stron odpowiedz na pytania.

- *Czy wcześniej zdawałam/zdawałem sobie sprawę, co należy do moich mocnych stron?*
- *Czy zdawałam/zdawałem sobie sprawę, co należy do moich słabszych stron?*
- *Czy wykorzystuję swoje atuty na co dzień? Jeśli tak, to w jaki sposób? Jeśli nie, dlaczego tego nie robię?*
- *Co chciałabym/chciałbym poprawić? Dlaczego?*
- *Jeśli niczego nie chcę poprawiać, to jakie są tego powody?*
- *Czy uważam, że wykres moich mocnych i słabszych stron odzwierciedla obraz bliski mojemu prawdziwemu JA?*
- *W jaki sposób mogę spożytkować swoje atuty?*
- *Czy moje mocne strony mogą być przydatne w pracy zawodowej? W których zawodach? Dlaczego?*

3.2.3. A więc tak to wygląda?

Każdy zawód może przynosić wiele radości i satysfakcji, co nie jest równoznaczne z brakiem trudności oraz wyzwiań w toku jego wykonywania. Percepcja zarówno wad, jak i zalet danej profesji zależy od wielu czynników, w tym od trafności jej wyboru w odniesieniu do zainteresowań oraz cech osoby ją wykonującej.

1. Przeczytaj uważnie wywiady z przedstawicielami różnych zawodów. Zwróć szczególną uwagę na:

- ich motywów wyboru zawodu,
- warunki pracy,
- cechy, które ich zdaniem, powinna mieć osoba wykonująca ten zawód,
- te informacje, które ewentualnie cię zaskoczyły.

Wyniki swojej pracy zamieść w tabeli 7.

Olga – położna środowiskowa

PORTAL: Jak to się stało, że zostałam położną? [...]

OLGA: Zdawałam do szkoły średniej pielęgniarstwa, ale za późno złożyłam papiery i niestety nic z tego nie wyszło. Wylądowałam w liceum ogólnokształcącym. [...] W 3 klasie liceum zaczęłam się zastanawiać nad swoją drogą zawodową. Wiedziałam, że chcę robić coś związanego z medycyną. Nie myślałam jednak o studiach lekarskich. Podobał mi się zawód położnej. To bardzo odpowiedzialne zajęcie, mocno związane z życiem – od jego początków, w sensie ciąży, do narodzin dziecka. Położnictwo uważałam i nadal uważam za ważną, potrzebną i bardzo interesującą profesję. Poza tym miałam szczęście spotkać na swojej drodze inspirującą, starszą kobietę, która była położną, z ukończoną szkołą lwowską. Pięknie mówiła o swoim zawodzie. Zrobiła na mnie wrażenie i mimowolnie pchnęła w kierunku położnictwa.

P: Na czym polega Twoja praca? Jakie są/były Twoje obowiązki?

O: Przez ponad 3 lata pracowałam na porodówce. To były 12-godzinne dyżury, od godz. 7.00 do godz. 19.00, okres wyżu demograficznego. Podczas jednego dyżuru mieliśmy od 5 do nawet 15 porodów, w tym cięcia cesarskie. Sporo się działo. Na porodówce opiekowałam się pacjentkami, przeprowadzałam badania, określałam natężenie akcji porodowej, odbierałam porody. Co ciekawe, kiedyś nie było wielu rzeczy, które teraz wydają się oczywiste, np. wyspecjalizowanych urządzeń wykorzystywanych w diagnostyce – nie było USG, nie było urządzeń monitorujących tętno płodu. Miałam

do swojej dyspozycji: słuchawki, zegarek z sekundnikiem i sama liczyłam tętno dziecka. Bardzo wiele zależało od mojej wiedzy, uczciwości zawodowej oraz intuicji.

Obecnie, pracując jako położna środowiskowa, przede wszystkim opiekuję się matką i dzieckiem – podczas ciąży i po porodzie, do 6 tygodnia życia dziecka. Przygotowuję kobiety do macierzyństwa, doglądam maleństw i pomagam w pierwszych, często trudnych tygodniach po porodzie.

Dodatkowo zajmuję się promowaniem zachowań prozdrowotnych u rodziców, identyfikowaniem czynników ryzyka położniczego i ginekologicznego, edukacją w zakresie powrotu płodności po porodzie, zakażenia wirusem HIV i chorobami przenoszonymi drogą płciową.

W przypadku rodzin dysfunkcyjnych, środowisk patologicznych, w których znajdują się dzieci, których doglądam, zobowiązana jestem powiadamiać opiekę społeczną o sytuacji w domu. Na sygnał położnej MOPS przeprowadza szczegółowy wywiad środowiskowy, po którym podejmuje dalsze decyzje.

P: Co jest najprzyjemniejsze? Co daje Ci najwięcej radości i satysfakcji?

O: Jak wchodzę do domu młodych rodziców i czuję, że jestem oczekiwana, że jestem takim „dobrym duszkiem” rodziny, jak widzę, że ludzie mają do mnie zaufanie i otwarcie opowiadają o swoich problemach. Cudowne jest gdy np. wchodzę do nowego domu, otwiera mi przyszła babcia i mówi: „O matko! Jak fantastycznie. Pani odbierała moją Alinkę”, a teraz Alinka oczekuje własnego dziecka. Największą satysfakcję przynoszą właśnie te spotkania po latach, dobre i ciepłe relacje, które pozostają. Są dla mnie rodzajem pewnego potwierdzenia – że dobrze wykonuję swoją pracę, że jestem właściwym człowiekiem na właściwym miejscu.

P: Co jest najtrudniejsze? Co sprawia Ci problem? Za czym w swojej pracy nie przepadasz? Czego wolałabyś uniknąć?

O: Gdy pracowałam na porodówce bardzo przeżywałam porody, które kończyły się śmiercią dziecka albo matki. Co prawda, nie miałam w swoim życiu za wielu takich przypadków, ale się zdarzały. Trudne były dla mnie także wstrząsy penicylinowe pacjentek [dawniej podawano penicylinę po cięciach cesarskich – przyp. red.]. Dwukrotnie uczestniczyłam w ratowaniu życia kobiet ze wstrząsem anafilaktycznym. To było mocne doświadczenie. Na szczęście, obie pacjentki przeżyły. Takich sytuacji, tzn. utraty lub bezpośredniego zagrożenia życia, wolałabym jak najmniej.

Przeżywam także, gdy odbiera się dzieci rodzinom dysfunkcyjnym. Bardzo staram się przekonać rodziców do zmiany swoich zachowań, próbuję nakłonić do dbania o swoje pociechy, daję z siebie absolutnie wszystko, ale to często nie przynosi pożądanych rezultatów. Poczucie winy, przegrana w starciu np. z nałogiem alkoholowym rodziców maleństwa, potrafi mnie przytłoczyć. [...] Mam problem, żeby zamknąć za sobą drzwi

i nie myśleć o tym, co się stało. Nie potrafię pogodzić się z faktem, że rodzice mogą nie cenić swoich pięknych, zdrowych dzieci, dopuścić do rozłąki z nimi.

P: Jakie cechy osobowości okazują się przydatne w Twojej profesji? Czy trzeba mieć jakieś konkretne predyspozycje, żeby ją wykonywać?

O: Trzeba kochać ludzi, bardzo mocno szanować kobiety. Bycie połączoną to praca z człowiekiem, wchodzenie w intymny świat rodziny. Trzeba być otwartym na potrzeby innych, mieć w sobie pewną czułość, pragnienie niesienia pomocy, wykazywać się empatią, taktem, wzbudzać zaufanie, cierpliwie słuchać i tłumaczyć (nawet kilkakrotnie) dane zagadnienia.

Andrzej – górnik (obecnie na emeryturze)

PORTAL: Jak to się stało, że zostałeś górnikiem? Wiedziałeś od początku, że chcesz się tym zajmować czy przyszło z biegiem lat? [...]

ANDRZEJ: Człowiek raczej nie myśli, że chce być górnikiem. Ja akurat sugerowałem się ojcem. W ślad za nim podjąłem zatrudnienie w kopalni. Na początku spędziłem 3 lata na powierzchni. Po odbyciu służby wojskowej, kiedy osiągnąłem pewną dojrzałość, zdecydowałem się na pracę na dole. Należę do ludzi praktycznych. Patrzyłem głównie na to, ile zarobię, czy będę mógł utrzymać rodzinę. Uważam, że zadowolenie z pracy idzie wraz z pieniędzmi.

P: Na czym polegała Twoja praca? Jakie były Twoje obowiązki? Opisz swój dzień w pracy [...].

A: Stawiałem się na zjazd [pod ziemię – przyp. red.] o godz. 05.40. Zjeżdżałem na dół, gdzie spędzałem 7,45 h. Na wstępie przygotowywałem maszyny na komorze. Jeżeli maszyna była niesprawna, to naprawiał ją mechanik. Cierpliwie czekałem albo mu pomagałem. Po usunięciu awarii tankowałem, uzupełniałem wszystkie płyny. Potem sztygar dzielił pracę – mówił, gdzie mam jechać, gdzie robić odwierty. Jechałem na wyznaczony przodek i rozpoczynałem eksploatację. Na zmianie miałem do odwiercenia ok. 5 przodków.

P: Co było najprzyjemniejsze? Co dawało Ci najwięcej satysfakcji?

A: Przede wszystkim pieniądze. Poza tym dawniej, w latach 70., 80. bycie górnikiem było czymś prestiżowym. Górnik zajmował wysokie miejsce w społeczeństwie. Wykonywanie ciężkiej, niebezpiecznej, dobrze płatnej pracy budziło w innych respekt.

P: Co było najtrudniejsze? Co sprawiało Ci problem? Za czym w swojej pracy nie przepadałeś? Czego wolałbyś uniknąć?

A: Najtrudniejsza była śmierć kolegów. To była trauma. Czasami trzeba było wsiąść na tą samą maszynę, na której kolega stracił życie. Dziwne uczucie. Powracała świadomość niebezpieczeństwa – do momentu, kiedy znowu nie wpadło się w rutynę i nie odzyskało złudnego poczucia bezpieczeństwa.

Ciężkie były/są także warunki fizyczne: niskie ciśnienie, wyższa temperatura, mniej tlenu pod ziemią. Na powierzchni jest go ok. 21%, zaś na poziomie wydobywania surowca ok. 19%. Na szczęście maszyny mają teraz zamontowaną klimatyzację. Komfort pracy jest zdecydowanie większy jak kilkanaście lat wcześniej.

P: Jakie cechy osobowości okazują się przydatne w Twojej profesji? Czy trzeba mieć jakieś konkretne predyspozycje, żeby ją wykonywać?

A: Trzeba być spokojnym, mieć „żelazne nerwy” i silną psychikę. To jest najważniejsze. Poza tym bardzo istotne są samodzielność i poczucie odpowiedzialności – trzeba wiedzieć, co robić i w jaki sposób, żeby nie stworzyć zagrożenia dla siebie i dla innych (współpracowników).

P: Jak wygląda rynek pracy w Twojej branży?

A: Teraz żeby dostać etat w kopalni, trzeba mieć ukończoną szkołę kierunkową oraz najlepiej jakieś dodatkowe kursy, np. uprawnienia na konkretne maszyny. Są nowe przyjęcia – kwestia wiedzy, umiejętności i rozpoznania w temacie. Już nie przyjmują przypadkowych ludzi i nie przyuczają do zawodu. Takie praktyki odeszły do lamusa.

Łukasz – fizjoterapeuta

PORTAL: Jak to się stało, że zostałeś fizjoterapeutą? [...]

ŁUKASZ: [...] Tę decyzję podjąłem w 4 klasie technikum handlowego, do końca sam nie wiedząc, czy jest to dobry wybór, ale po 3 latach studiów, kiedy to miałem coraz więcej kontaktu z pacjentami, zauważyłem, że to, co robię, przynosi mi dużo satysfakcji.

P: Na czym polega Twoja praca? Jakie są Twoje obowiązki? Opisz swój dzień w pracy [...].

Ł: Praca fizjoterapeuty nie polega tylko i wyłącznie na masażu, jak może się wydawać ludziom. Oprócz masażu i rehabilitacji ruchowej bądź też zabiegów fizykalnych, które wykonujemy, musimy rozmawiać z pacjentem, poznać jego problem, motywować go do działania i najważniejsze – uczyć go, jak ma sobie poradzić w trudnych sytuacjach, w życiu codziennym.

P: Co jest najprzyjemniejsze? Co daje Ci najwięcej radości i satysfakcji?

Ł: Najwięcej radości i satysfakcji w moim zawodzie dają mi opinie ludzi, pacjentów, z którymi pracuję. Ich wdzięczność jest niezastąpiona. Sama praca również przynosi mi dużo satysfakcji – robię coś, co lubię. Stając przed pacjentem, muszę się wykazać dużą wiedzą i zrobić wszystko, żeby mu pomóc. Uśmiech na twarzy pojawiający się zawsze, gdy pacjent jest zdziwiony, że może go nie boleć, że może wykonywać czynności, które sprawiały mu trudność – jego zadowolona mina jest bezcenna i to wtedy można mówić o pełnym zadowoleniu.

P: Co jest najtrudniejsze? Co sprawia Ci problem? [...]

Ł: Najtrudniejsze jest to, że większość lekarzy nam nie ufa i nie potrafi z nami współpracować, nie traktują nas poważnie!

P: Jakie cechy osobowości okazują się przydatne w Twojej profesji? Czy trzeba mieć jakieś konkretne predyspozycje, żeby ją wykonywać?

Ł: Z doświadczenia zapewniam wszystkich, że najważniejszą cechą osobowości fizjoterapeuty jest cierpliwość do pacjentów, wyrozumiałość i na pewno potrzebny jest tak zwany „dar przekonywania”. A jeśli chodzi o predyspozycje, to nie chodzi tu o siłę, lecz o spryt w trakcie wykonywania odpowiednich czynności.

Źródło: Kierunek zawod: „7 pytań do...” – wywiady z przedstawicielami różnych profesji. Portal informacyjny miasta i gminy Chojnow. Czerwiec, 2014. Położna: chojnow.pl/news/news/view/id/3520; Górnik: chojnow.pl/news/news/view/id/3677; Fizjoterapeuta: chojnow.pl/news/news/view/id/3663.

2. Przeanalizuj jeszcze raz treść wybranego wywiadu i na jego podstawie oceń w różny sposób pracę w danym zawodzie kolejno:

- analitycznie** – tj. zestawiaj fakty i je analizuj bez emocjonalnego zaangażowania się, charakteryzuj specyfikę danego zawodu, np. konieczny typ wykształcenia, zadania do wykonania, czas pracy;
- pesymistycznie** – tj. krytykuj, wskazuj negatywne aspekty zawodu;
- optymistycznie** – tj. dostrzegaj wyłącznie zalety danego zawodu;
- racjonalnie** – tj. staraj się trzeźwo stwierdzić, komu można polecić taki zawód, a komu zdecydowanie nie;
- emocjonalnie** – tj. mów wyłącznie o swoich uczuciach, które w tobie budzą te informacje, np.: o zaskoczeniu, przerażeniu, zdziwieniu;
- osobiście** – tj. wyrażaj własne zdanie na temat zawodu.

Tabela 7. Powody wyboru niektórych zawodów

Zawód	Motywy	Warunki pracy	Cechy
Położna			
Górnik			
Fizjoterapeuta			

Edukacja

4.1. Wprowadzenie

Wybór szkoły ponadgimnazjalnej, kursów doskonalących lub kwalifikacyjnych, powinien być rezultatem rozważnego namysłu dotyczącego twoich zainteresowań, talentów, aspiracji i planów życiowych. Bardzo ważne jest uświadomienie sobie predyspozycji zawodowych. Warto także sprawdzić, czy specyfika procesu edukacji w danym typie szkoły, na danym kursie, jest zbieżna z twoim ulubionym stylem nauczania-uczenia się, bo daje to większą gwarancję zadowalających efektów kształcenia.

W Polsce kształcenie w pełnym lub niepełnym wymiarze, zarówno w szkole, jak i w formach pozaszkolnych, jest obowiązkowe do 18. roku życia. Kończąc gimnazjum, możesz zdecydować się na dalszą edukację w zasadniczej szkole zawodowej, w liceum ogólnokształcącym lub w technikum, a jako ich absolwent możesz kontynuować naukę w szkołach policealnych (patrz tabela 8). Każdą ze szkół kończą egzaminy, których rodzaj i specyfika jest konsekwencją typu szkoły.

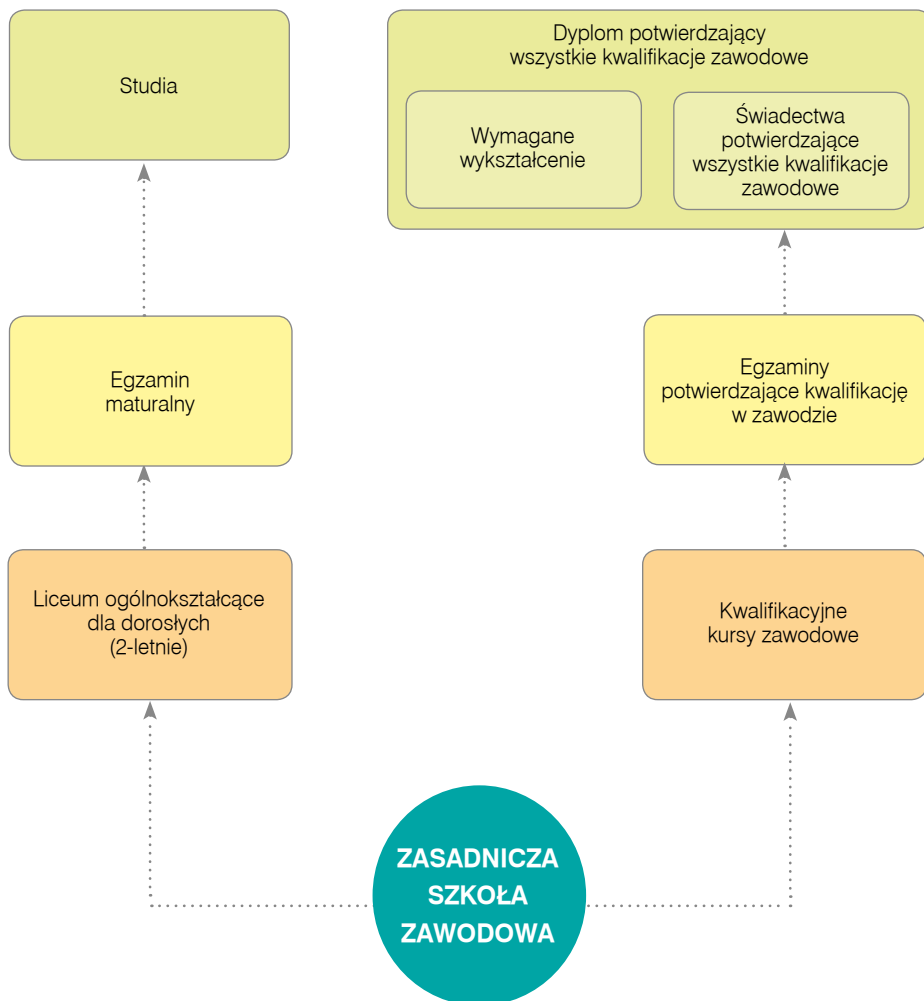
Tabela 8. Typy szkolnictwa ponadgimnazjalnego w Polsce

Typ szkoły ponadgimnazjalnej	Wiek uczniów
Liceum ogólnokształcące	16 – 19 lat
Technikum	16 – 20 lat
Zasadnicza szkoła zawodowa	16 – 19 lat
Szkoła policealna	19 – 21 lat (bardzo rzadko 20 lat)

Celem edukacji w szkole zawodowej jest przygotowanie się do uzyskania kwalifikacji zawodowych. Oczywiście, w szkole zawodowej zdobędziesz także wiedzę ogólną, która umożliwi ci kontynuację kształcenia w celu zdobycia średniego wykształcenia, bardziej zaawansowanych kwalifikacji zawodowych, dalszego doskonalenia i doksztalcania. Liczba egzaminów w danym zawodzie wynika z liczby wyodrębnionych kwalifikacji. Są to: jeden, dwa lub trzy egzaminy. Egzamin składa się z dwóch części: pisemnej, weryfikującej wiedzę, oraz praktycznej, sprawdzającej praktyczne umiejętności z zakresu kwalifikacji w danym zawodzie. Po jego

pomyślnym zdaniu uzyskasz świadectwo potwierdzające kwalifikacje w danym zawodzie.

Jeśli zdecydujesz się na edukację w szkole zawodowej, a będziesz zainteresowana/zainteresowany zdobyciem wykształcenia średniego, niezbędnego do dalszej edukacji na poziomie wyższym, możesz uzupełnić swoje wykształcenie w liceum dla dorosłych.

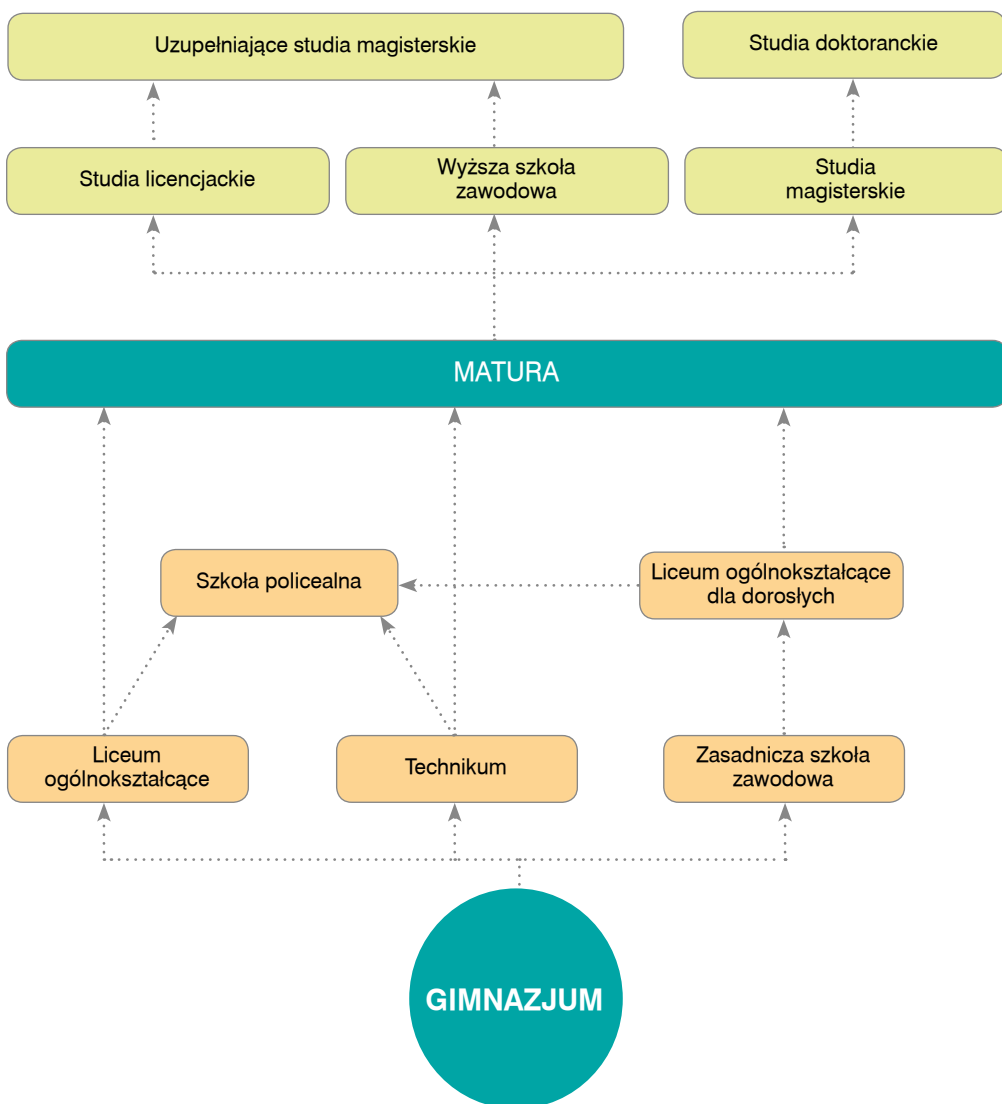
Źródło: opracowanie własne na podstawie: Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 24 lutego 2012 roku, w sprawie warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy oraz przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów w szkołach publicznych (Dz.U. z 12 marca 2012 r. poz. 262).

Ryc. 12. Możliwe ścieżki edukacyjne absolwentów zasadniczych szkół zawodowych

Po zakończeniu gimnazjum możesz także wybrać **trzyletnie liceum ogólnokształcące**, którego ukończenie daje ci szansę na uzyskanie świadectwa dojrzałości po zdaniu egzaminu maturalnego, ale nie obejmuje kształcenia związanego z konkretnym zawodem.

Kolejnym twoim wyborem może być **technikum**, którego ukończenie wiąże się z uzyskaniem dyplomu potwierdzającego kwalifikacje zawodowe po zdaniu egzaminu oraz daje możliwość uzyskania matury.

Ryc. 13. Struktura szkolnictwa ponadgimnazjalnego w Polsce

Bardzo ważne dla przyszłości zawodowej są **kompetencje**. Termin *kompetencja* ma wiele znaczeń, ale najczęściej jest pojmowany jako suma wiedzy, umiejętności i postaw człowieka. Obecnie w rozważaniach dotyczących kompetencji i rynku pracy najczęściej wyróżnia się tzw. kompetencje twarde i miękkie.

Kompetencje **twarde**, zwane także bazowymi lub podstawowymi, to konkretne, mierzalne umiejętności, które często są równoznaczne z uzyskanymi kwalifikacjami i uprawnieniami potwierdzonymi formalnymi dokumentami.

Kompetencje **miękkie**, nazywane także przenośnymi lub transferowalnymi, odnoszą się do cech psychofizycznych oraz umiejętności społecznych. Umożliwiają one i warunkują adaptację człowieka na różnych stanowiskach pracy. Do nich najczęściej zalicza się umiejętności osobiste, społeczne, interpersonalne i komunikacyjne. To, jak ważne są kompetencje miękkie na współczesnym rynku pracy, uwidacznia się w rezultatach rozmów rekrutacyjnych, w których biorą udział osoby o bardzo zbliżonych kwalifikacjach formalnych. W wyniku takich rozmów propozycję zatrudnienia na ogół otrzymuje ten kandydat, który umiał nawiązać dobry kontakt z osobą rekrutującą oraz zrobić na niej tzw. dobre wrażenie. Jak podaje Wanda Szulc: „*Wśród doradców personalnych krąży takie powiedzenie: Pracę otrzymuje się w 70% dzięki wiedzy fachowej i w 30% dzięki zdolnościom społecznym. Traci się ją zaś w 70% z braku zdolności społecznych i w 30% z braku kwalifikacji merytorycznych*” (Szulc, 2010, s. 8). Oba typy kompetencji można i należy rozwijać w procesie edukacji szkolnej.

Nierzadko brak kwalifikacji lub uprawnień uniemożliwia podjęcie pracy. Należy jednak wyraźnie zaznaczyć, że można mieć pełne kwalifikacje do pracy w określonym obszarze zawodowym, ale nie umieć dobrze wykonywać swoich obowiązków zawodowych. Innymi słowy, bez określonych kompetencji nie można w pełni wykorzystać swoich kwalifikacji. Na przykład technik elektryk, legitymujący się świadectwem kwalifikacyjnym z zakresu dozoru i eksploatacji sieci energetycznych, gazowych oraz ciepłowniczych, ale nieprecyzyjny w działaniu, może przyczynić się do awarii sprzętu, co grozi innym ludziom uszczerbkiem na zdrowiu lub nawet utratą życia. Dyplomowany fryzjer, który nie potrafi jasno i przekonująco przedstawić klientowi propozycji fryzury, może mieć znaczne trudności w sprzedaniu oferowanej usługi. Podsumowując, jedynie suma kwalifikacji i kompetencji czyni człowieka wybitnym specjalistą (Znajmiecka-Sikora i in., 2011).

4.2. Warsztaty

4.3.1. Tęcza upodobań

Ludzie różnią się od siebie pod wieloma względami, także i pod tym względem, w jaki sposób lubią się uczyć, które czynności/prace ich cieszą, a które bywają dla nich nużące i nieatrakcyjne.

1. Przypomnij sobie swój ostatni rok w szkole i – po głębokim namyśle – odpowiedz na poniższe pytania i dokończ ostatnie zdanie.

- Kiedy / w jakich sytuacjach czujesz się najbardziej komfortowo podczas codziennych zajęć w szkole?

.....

.....

.....

.....

- Kiedy / w jakich warunkach najłatwiej ci się uczyć (w szkole, w domu)?

.....

.....

.....

- Co sprawia / które zagadnienia sprawiają ci największe trudności w uczeniu się?

.....

.....

.....

.....

- Czego i w jaki sposób uczysz się z przyjemnością?

.....

.....

.....

.....

- W czym/gdzie dotychczas najwięcej osiągnęłaś/osiągnąłeś?

.....

.....

.....

.....

- *Jestem w pełni sobą, gdy:* .....

.....

.....

.....

.....

2. Oceń siebie, przypisując każdemu twierdzeniu zamieszczonemu w tabeli punkty od 0 do 3, przy czym punkty oznaczają:

0 – zupełnie nie lubisz lub nie robisz czegoś;

1 – czasami robisz to, ale w niewielkim stopniu; ani to lubisz, ani tego nie lubisz (masz obojętny stosunek);

2 – dość to lubisz i często to robisz;

3 – ogromnie to lubisz i robisz to bardzo często.

Po udzieleniu odpowiedzi na pytania i przydzieleniu punktów, podlicz je w poszczególnych kolumnach. W której kolumnie zgromadziłaś/zgromadziłeś największą liczbę punktów: w czerwonej, niebieskiej, zielonej czy żółtej? Odczytaj, co to oznacza.

Tabela 9. Moje edukacyjne upodobania – typy edukacji

Kiedy się uczyć lub coś robię, to:	
☐	lubię rozwiązywać problemy, zagadki
☐	lubię zadawać pytania
☐	zawsze mam dużo pomysłów, propozycji
☐	staram się przeformułować moje pomysły (np. gdy pracujemy w grupie)
☐	lubię dowiadywać się, jak działają urządzenia
☐	lubię pokazywać efekty mojej pracy i konkretne wyniki działań
Łączna punktacja:	<input type="text"/>
☐	lubię porozumiewać i komunikować się z ludźmi, działając
☐	często posługuję się wyobraźnią
☐	rozumiem, co czują inni ludzie (umiem wczuć się w ich położenie)
☐	lubię odgrywać scenki, lubię zajęcia ze sztuki, muzyki
☐	lubię, kiedy praca ma formę zabawy
☐	lubię robić coś dla drugiego człowieka (pomagać)
Łączna punktacja:	<input type="text"/>
☐	lubię robić coś praktycznego
☐	lubię, kiedy polecenia są konkretne i jasno określone
☐	lubię robić coś od początku do końca
☐	lubię, aby wszystko było dobrze zorganizowane
☐	przywiązuję wagę do detali
☐	lubię, aby wszystko przebiegało prawidłowo (bez niespodzianek)
Łączna punktacja:	<input type="text"/>
☐	lubię czytać
☐	lubię pracować sama/sam
☐	lubię szukać informacji w różnych źródłach
☐	chcę poznać różne idee, pomysły
☐	lubię prace pisemne
☐	lubię wszystkie prace, zadania organizować bardzo szczegółowo
Łączna punktacja:	<input type="text"/>

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Ginnis, P. (2001). *The teacher's toolkit. Raise classroom achievement with strategies for every learner*. Crown House Publishing Ltd.

Objaśnienia:

- **Czerwona kolumna:** szkolenie/kurs; edukacja/szkoła, w których znaczna część programu nauczania jest oparta na działaniach praktycznych/fizycznych, wykorzystuje się w nich talent manualny uczniów i pomaga w samodzielnym rozwoju przez innowacyjne projekty.
- **Niebieska kolumna:** szkolenie/ kurs; edukacja/szkoła, w których dominują zajęcia o charakterze artystycznym lub socjalno-społecznym.
- **Zielona kolumna:** szkolenie/ kurs; edukacja/szkoła, w których kształcenie opiera się na równowadze pomiędzy jasno przedstawioną wiedzą a praktycznymi działaniami; część praktyczna nauczania skupia się na wykonywaniu rzeczy/czynności precyzyjnych pod opieką nauczyciela/szefa.
- **Żółta kolumna:** szkolenie/kurs; edukacja/szkoła oferujące bogaty wybór zajęć charakteryzujących się koniecznością poszukiwania informacji, ich analizy, syntezy, twórczego podejścia do problemów.

3. Stwórzcie grupy osób – przedstawiciele poszczególnych kolorowych kolumn, czyli typów edukacji. Przedyskutujcie, czy przypisany do was na podstawie uzyskanej punktacji typ edukacji jest rzeczywiście dla was odpowiedni? Jeśli tak, to dlaczego? Jeśli nie, to dlaczego?

4.2.2. Moje mocne i słabsze strony

Każdy z nas ma wiele atutów, ale także słabszych stron, które nie zawsze sobie uświadamiamy i właściwie pożytkujemy tę wiedzę. Nieczęsto, robiąc ich bilans, podkreślamy kompetencje miękkie i akcentujemy ich wpływ na nasze prywatne oraz zawodowe życie.

1. W tabeli 11 zamieszczono obszerną listę kompetencji miękkich, ważnych zarówno w życiu prywatnym, jak i zawodowym człowieka.

Przeanalizuj wymienione umiejętności, a następnie uzupełnij tabelę 10. W trakcie analizy:

- wskaż swoje kompetencje, które są twoimi mocnymi stronami;
- wskaż kompetencje, których dotychczas nie masz i które są twoimi słabszymi stronami;
- przypomnij sobie, w jakich sytuacjach i do czego wykorzystałaś/wykorzystałeś swoje kompetencje;
- przypomnij sobie także, kiedy i w jakich sytuacjach brak którejś umiejętności był dla ciebie kłopotliwy.

2. Wybierz po jednej kompetencji, która nie jest twoją mocną stroną, a jednocześnie uważasz, że byłaby dla ciebie niezwykle przydatna:

- aktualnie, w twoim życiu prywatnym.

.....

- w pracy zawodowej, którą chciałabyś/chciałbyś wykonywać

.....

- w przyszłości w twoim życiu prywatnym

.....

3. Zastanów się i przedyskutuj z osobą prowadzącą zajęcia lub z rodzicami, w jaki sposób mogłabyś/mógłbyś pracować nad opanowaniem tych kompetencji, zaczynając swoje działania w tym zakresie:

- od dziś (w domu, w szkole, w gronie rówieśniczym itp.),
- w trakcie edukacji w szkole ponadgimnazjalnej,
- w ciągu całego życia.

Tabela 10. Moje mocne i słabsze strony

Moje mocne strony	Moje słabsze strony
<p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>	<p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>
Sytuacje, w których dana umiejętność była mi bardzo pomocna	Sytuacje, w których brak tych umiejętności coś mi utrudniał
<p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>	<p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>

Tabela 11. Kompetencje osobiste i społeczne – w obszarze umiejętności życiowych i zawodowych

Kompetencje	Obszar umiejętności życiowych	Obszar umiejętności zawodowych
Osobiste	<ul style="list-style-type: none"> • poczucie wsparcia społecznego • otwartość – gotowość człowieka do dzielenia się swoimi przeżyciami, myślami i uczuciami oraz umiejętność swobodnej ekspresji stresowych emocji • poczucie kontroli osobistej – poczucie wpływu i kontroli nad swoim życiem • poczucie własnej skuteczności • wysoka samoocena i samoakceptacja • optymizm • poczucie humoru 	<ul style="list-style-type: none"> • dążenie do rezultatów • elastyczność myślenia • gotowość uczenia się • kreatywność • myślenie analityczne • organizacja pracy własnej • otwartość na zmiany • podejmowanie decyzji • radzenie sobie z niejednoznacznością • radzenie sobie ze stresem • rozwiązywanie problemów • samodzielność • sumienność • zarządzanie czasem
Społeczne	<ul style="list-style-type: none"> • umiejętności komunikacyjne • umiejętność asertywności • umiejętności wzmacniania, wspierania innych • umiejętność wyrażania siebie 	<ul style="list-style-type: none"> • autoprezentacja • dzielenie się wiedzą i doświadczeniem • identyfikacja z firmą • komunikatywność • kultura osobista • negocjowanie • obsługa klienta • obycie międzykulturowe • orientacja na klienta • procedury – znajomość i stosowanie • proces sprzedaży • prowadzenie prezentacji • relacje z klientami • relacje z przełożonymi • współpraca w zespole • współpraca wewnątrzfirmowa • wywieranie wpływu

4.2.3. Co się liczy na rynku pracy?

Nie zawsze uświadamiamy sobie, jak różnorodne kompetencje i kwalifikacje są poszukiwane przez pracodawców; które z nich już mamy, a które musielibyśmy nabyć lub doskonalić, gdyby niebawem przyszło nam starać się o zatrudnienie.

1. Wyobraź sobie, że pomagasz specjalście, który ma prowadzić rozmowy rekrutacyjne z osobami poszukującymi pracy w różnych zawodach i na różnych stanowiskach. Masz przygotować dla niego materiał pomocny w trakcie planowanych rozmów. Twoim zadaniem jest przeanalizowanie ogłoszeń o pracę i:

- podkreślenie w nich na czerwono tych fragmentów, w których jest mowa o kwalifikacjach,
- podkreślenie na zielono tych fragmentów, w których napisano o uprawnieniach,
- podkreślenie na niebiesko tych fragmentów, w których są informacje dotyczące kompetencji (twardych i miękkich).

Następnie wykonaj zestawienie – wpisz te informacje do formularza – tabeli 12.

Technik GIS ds. leśnictwa i ochrony przyrody

Wymagania:

- wykształcenie z zakresu GIS i leśnictwa/ochrony przyrody,
- znajomość obsługi oprogramowania GIS,
- dobra organizacja pracy własnej, kultura osobista,
- komunikatywność i samodzielność,
- motywacja do ciągłego uczenia się i poszerzenia kompetencji,
- zainteresowanie rozwojem zawodowym,
- znajomość języka angielskiego na poziomie komunikatywności.

Mile widziane:

- znajomość pakietów oprogramowania ESRI ArcGIS,
- doświadczenie w pracy na podobnym stanowisku,
- referencje z poprzednich miejsc pracy,
- prawo jazdy kategorii B.

Kucharz śniadaniowy

Wymagania:

- wykształcenie gastronomiczne,
- aktualne badania/książeczka sanepidowska,
- dyspozycyjność,
- zaangażowanie.

Konsultant ds. nieruchomości

Oczekujemy:

- łatwości w nawiązywaniu kontaktów z klientami,
- determinacji w osiąganiu sukcesów,
- zaangażowania i silnej motywacji do pracy,
- umiejętności pracy zespołowej,
- dyspozycyjności,
- wykształcenia minimum średniego.

Specjalista ds. obsługi klienta w banku

Oczekujemy od Ciebie:

- prawidłowej dykcji,
- minimum średniego wykształcenia,
- znajomości pakietu MS Office,
- realizacji celów sprzedażowych,
- minimum 12 godzin dyspozycyjności w pracy.

Pracownik ochrony

Wymagania:

- niekaralność,
- dyspozycyjność,
- punktualność,
- BRAK orzeczeń o niepełnosprawności,
- higiena,
- schludność,
- sprawność fizyczna.

Spawacz (spawanie aluminium)

Wymagania:

- min. 2-letnie doświadczenie w spawaniu (udokumentowane),
- certyfikaty spawalnicze,
- gotowość do pracy w zespole,
- precyzja, dokładność,
- gotowość do uczestnictwa w testach spawalniczych.

Koordynator/koordynatorka do prowadzenia i administrowania biura nieruchomości

Od kandydatów wymagamy:

- entuzjazmu w działaniu,
- efektywności oraz umiejętności zarządzania czasem pracy,
- łatwości nawiązywania kontaktów,
- umiejętności pracy w zespołach 3-, 4-osobowych.

Monter urządzeń wentylacyjnych

Zadania:

- prace związane z produkcją elementów wentylacyjnych,
- wykańczanie produkowanych elementów.

Wymagania:

- doświadczenie w pracach monterskich,
- znajomość rysunku technicznego,
- wysoka jakość, estetyka i czystość wykonania pracy,
- zdolności manualne,
- uczciwość, rzetelność, zaangażowanie,
- dyspozycyjność.

Technik elektronik

Wymagania:

- wykształcenie średnie elektroniczne lub elektryczne,
- znajomość zagadnień z zakresu elektroniki,
- znajomość metod pomiarów elektronicznych i elektrycznych,
- znajomość technologii montażu elektronicznego,
- znajomość komponentów elektronicznych,
- umiejętność czytania schematów elektronicznych,
- zdolności manualne i umiejętność lutowania.

Mile widziana:

- znajomość języka angielskiego,
- samodzielność,
- kreatywność,
- doświadczenie na podobnym stanowisku będzie dodatkowym atutem.

Tabela 12. Analiza ogłoszeń rekrutacyjnych

Stanowisko pracy	Kwalifikacje	Uprawnienia	Kompetencje	Uwagi
Technik GIS ds. leśnictwa i ochrony przyrody				
Kucharz śniadaniowy				
Konsultant ds. nieruchomości				
Specjalista ds. obsługi klienta w banku				
Pracownik ochrony				
Spawacz (spawanie aluminium)				
Koordynator/koordynatorka do prowadzenia i administrowania biura nieruchomości				
Monter urządzeń wentylacyjnych				
Technik elektronik				

2. Zastanów się nad przyczynami różnic w wymaganiach na poszczególne stanowiska pracy. W których ogłoszeniach dostrzegasz przewagę kwalifikacji i uprawnień, a w których kompetencji miękkich?

3. Znajdź w prasie lub internecie ogłoszenie o pracę w zawodzie i na stanowisku, o którym marzysz. Wykonaj te same kroki jak w zadaniu nr 1.

Wypisz, które kompetencje już masz, które wymagania już spełniasz; które kompetencje planujesz opanować w najbliższym czasie i w jaki sposób.

- *Kompetencje, które już mam:*

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

- *Wymagania, które spełniam:*

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

- *Kompetencje, które planuję opanować:*

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

5

Kariera

5.1. Wprowadzenie

Polskie słowo *kariera* pochodzi z języka francuskiego od słowa *carrière*, które tłumaczy się jako tor wyścigowy, bieg (Kopaliński, 2014). **Kariera zawodowa** najczęściej oznacza następstwo zajmowanych przez człowieka stanowisk, rodzaju i zakresu wykonywanych obowiązków oraz pełnionych funkcji w rozwoju zawodowym.

Pierwszym krokiem nadającym kierunek i określającym charakter przyszłej kariery zawodowej jest wybór ścieżki edukacyjnej, którego dokonuje się już przed ukończeniem gimnazjum. Dlatego w tym okresie niezwykle ważne jest wsparcie oraz pomoc w podejmowaniu tych życiowych decyzji, ponieważ to od nich będzie zależała możliwość realizacji oczekiwanej wizji przyszłości zawodowej człowieka.

W języku potocznym, opowiadając o rozwoju zawodowym, często używamy wyrażenia „robić karierę”. Najczęściej oznacza ono osiągnięcie satysfakcjonujących dochodów, wykonywanie prestiżowych zawodów, piastowanie wysokich stanowisk, popularność i uznanie. Robienie kariery jest zatem równoznaczne z odniesieniem sukcesu zawodowego (często także życiowego), wynikającego z kwalifikacji oraz kompetencji danej osoby.

Kariera zawodowa ma zarówno wymiar subiektywny, jak i obiektywny, ponieważ:

- poczucie sukcesu lub porażki danej osoby w odniesieniu do kariery zawodowej zależy od niej samej, a nie od innych osób;
- nie istnieją obligatoryjne standardy w ocenie przebiegu kariery zawodowej; punktem odniesienia są potrzeby, które ludzie chcą realizować w sferze aktywności zawodowej;
- oznacza ona podejmowanie decyzji ukierunkowanych na osiągnięcie celów jednostki w tym obszarze jej aktywności;
- szczególną rolę w rozumieniu i przebiegu kariery zawodowej odgrywają czynniki kulturowe (Pocztowski, 2003).

Podstawą do zaplanowania kariery jest określenie celów, które chce się osiągnąć w swoim życiu. Cele te powinny stanowić punkt wyjścia i stale towarzyszyć człowiekowi zastanawiającemu się nad wizją swojego życia. Te rozważania powinny dotyczyć zarówno określenia celów życiowych, jak i zaplanowania dróg ich realizacji przez:

- ustalenie własnych zainteresowań, wartości, mocnych stron, talentów, sfer ulubionych aktywności;
- naszkicowanie wizji idealnych warunków pracy, wymarzonego zawodu;
- analizę wymagań zawodowych pracy „idealnej”;
- systematyczne inwestowanie w siebie, tj. w budowanie kompetencji i kwalifikacji, by móc te wymagania spełniać;
- budowanie sieci wsparcia i nawiązywanie prawidłowych relacji społecznych.

Skuteczność w realizowaniu indywidualnej drogi kariery zależy w równej mierze od:

- rzetelnego poznania samego siebie,
- cech i predyspozycji osobowościowych,
- kompetencji „miękkich”,
- wiedzy oraz kompetencji „twardych”.

5.2. Warsztaty

5.2.1. Kariera zawodowa, czyli co?

Kariera zawodowa to droga profesjonalnego rozwoju, którą człowiek ma zamiar przejść w swoim życiu. Kariera może być pojmowana i oceniana bardzo różnorodnie, bowiem każdy z nas ma inne cele życiowe, aspiracje i oczekiwania wobec pracy zawodowej.

1. Spośród podanych określeń wypisz w tabeli co najmniej trzy, które według ciebie dotyczą „robienia kariery”. Sama/sam dopisz co najmniej trzy wyrażenia, które nie pasują do opisu tego procesu.

Tabela 13. Co oznacza „robienie kariery”

Wyrażenia dotyczące „robienia kariery”	Wyrażenia niepasujące do „robienia kariery”
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....

awansować

być szczęśliwym

cieszyć się

dokształcać się

być znanym

dużo pracować

iść do przodu

odpoczywać

piąć się

podróżować

tworzyć coś

rozwijać skrzydła

wiedzieć więcej

umieć więcej

zarabiać więcej

żyć w stresie

być fachowcem (specjalistą)

mieć mało czasu dla siebie

2. Podaj co najmniej dwie osoby, które – twoim zdaniem – zrobiły karierę. W ramkach wpisz ich imiona, nazwiska lub wlej zdjęcia, jeśli to możliwe. Możesz wskazać kogoś z rodziny, sąsiedztwa, spośród znajomych lub osobę publiczną, której nie znasz osobiście. Jak myślisz, dlaczego wskazanym osobom udało się zrobić karierę? Co było najtrudniejsze w ich drodze zawodowej?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3. Zaprojektuj koszulkę dla jednej z tych osób, która – twoim zdaniem – odniosła spektakularny sukces.

Ryc. 14. Projekt t-shirtu dla człowieka sukcesu

Tabela 14. Grupy kariery według Kudera

Nazwa grupy kariery	Charakterystyka
Sprzedaż/Zarządzanie Selling/Management	Ludzie nastawieni na przekonywanie innych do wykonywania jakichś działań. Wymagają wysokich umiejętności i kompetencji od innych, poprawnej komunikacji i koncentracji na szczegółach. Są zazwyczaj ambitni, energiczni i dominujący. W tej grupie przeważają zawody związane z handlem i zarządzaniem.
Aktywność na świeżym powietrzu/Mechaniczne Outdoor/Mechanical	Ludzie zorientowani na rzeczy. Mają oni wiedzę praktyczną i łatwość operowania narzędziami i urządzeniami. Dobrze sobie radzą przy pracy na świeżym powietrzu, przy uprawach roślin i opiece nad zwierzętami. Wiele umiejętności nabywają w toku pracy lub w szkołach technicznych.
Przetwarzanie danych o zarządzaniu Bussiness operation	Ludzie zorientowani na dane. Pracują rutynowo, na podstawie znanych standardów działania. Potrafią korzystać z programów komputerowych, harmonogramów, procedur itp., łatwo zapamiętują.
Sztuka/Komunikacja Art/Communications	Ludzie ci wykazują wysoki poziom kreatywności i oryginalności. Jedni z nich doskonali swoje zdolności, inni zaś wymagają poprawności komunikacji pisemnej i ustnej. Właściwe zawody dla nich to te, które koncentrują się na informowaniu i zabawianiu ludzi w środkach masowego przekazu i ośrodkach kultury.
Spoleczne/Opiekuńcze Social/Personal Services	Ludzie ci sprawdzają się w nauczaniu, pracy społecznej, doradztwie i pracy religijnej. Ponadto dobrze sobie radzą w czynnościach przygotowywania posiłków, w działaniach opiekuńczych i pielęgnacyjnych. Charakterystyczne dla tych ludzi są wrażliwość i zrozumienie potrzeb innych ludzi.
Nauka/Technika Science/Technical	Ludzie zorientowani na idee. Lubią obserwować, poznawać i wyjaśniać zjawiska. Zdobywają oni wyższe wykształcenie niż inne grupy kariery.

Źródło: Bajcar, B. i in. (2006). *Psychologia preferencji i zainteresowań zawodowych. Przegląd teorii i metod*. Zeszyty Informacyjno-Metodyczne Doradcy Zawodowego, z. 34, MPIPS, Warszawa, s. 21, 22.

5.2.2. Kariera potrzebana przez różne okulary

Różnimy się między sobą w wielu kwestiach. Można powiedzieć, że ilu ludzi, tyle osobowości, stylów życia, pragnień, tyle stosunków do pracy i kariery. Najłatwiej i najszybciej dostrzegamy różnice zewnętrzne, czyli w wyglądzie, zachowaniu. Dłużej trwa rozpoznanie i nazwanie różnic wewnętrznych, tj. celów życiowych, a to one właśnie w największym stopniu wpływają na naszą przyszłość.

1. Przeczytaj tekst. Oceń postawę każdego z chłopców, patrząc na nich kolejno z różnych punktów widzenia, czyli symbolicznie – przez różne okulary. Staraj się dostrzec atuty i wady postaw Adama i Wojtka z punktu widzenia symbolizowanego przez te okulary. Ocenę zapisz w tabeli 15.

Różne punkty widzenia

- Strukturalny

Osoby o takim punkcie widzenia cenią hierarchię i pozycję; lubią dyscyplinę, regulaminy, porządek.

- Humanistyczny

Osoby o takim punkcie widzenia cenią uczucia, dobre relacje międzyludzkie, dostrzegają indywidualne potrzeby ludzi; uważają, że wiedza i umiejętności decydują o wartości człowieka.

- Tradycyjny

Osoby o takim punkcie widzenia krytykują nowinki, doceniają zwyczaje, tradycję, klasyczny podział ról, ceremonie, rytuały.

- Nowoczesny

Osoby o takim punkcie widzenia uważają, że najważniejsza jest samorealizacja, sukces, kariera, otwartość, cenią eksperymentowanie.

Adam i Wojtek są dobrymi przyjaciółmi, lubią razem spędzać czas i mają do siebie wielkie zaufanie. Oczywiście, nieraz sprzeczkują się i dyskutują zaciekle na różne tematy, ale tylko jedna kwestia dzieli ich tak bardzo, że rozmawiając na jej temat, podnoszą głos, a nawet się kłócą. Tą kwestią jest ich wyobrażenie swojej przyszłości.

Adam zawsze powtarzał, że zależy mu na zdobyciu dobrego zawodu, wykonywaniu pracy, która będzie go cieszyła. Jednak dla niego znacznie ważniejsze od awansu i rozwoju zawodowego jest rzetelne wykonywanie swoich zawodowych obowiązków i znajdowanie czasu na rozwijanie swojego hobby. Adam sądzi, że życie jest zbyt krótkie, by podporządkowywać je pracy i zarabianiu pieniędzy. Uwielbia spotykać się z przyjaciółmi i rodziną i nigdy nie zamierza z tego zrezygnować na rzecz pracy. Uważa, że zbyt duża ilość pieniędzy zachęca człowieka do konsumpcyjnego stylu życia i uzależnienia. Chce mieć rodzinę, dla której zawsze będzie miał czas. Cudowne wakacje można spędzić na wsi w Polsce, nie trzeba wyjeżdżać do luksusowych zagranicznych kurortów.

Wojtek z kolei marzy o wspinaniu się po szczeblach kariery, bo według niego praca i sukces zawodowy jest sensem życia. Jeśli coś się robi profesjonalnie, trzeba być najlepszym, rozwijać się, a na przyjemności przyjdzie czas. Jeśli zajdzie taka potrzeba, na pewien czas zupełnie zrezygnuje z życia towarzyskiego i rodzinnego, bo tylko determinacja daje szansę na powodzenie zawodowe. Miarą sukcesu dla niego są zarobki i uznanie innych. Wojtek pragnie dużo zarabiać, bo tylko wtedy będzie mógł pozwolić sobie na spełnianie swoich marzeń, oddawanie się hobby i założenie rodziny, o którą chce odpowiednio zadbać materialnie. Osoby, które nie myślą w podobny do niego sposób uważa za leniwe i mało ambitne.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Ginnis, P. (2001). *The teacher's toolkit. Raise classroom achievement with strategies for every learner*. Crown House Publishing Ltd.).

Tabela 15. Ocena postaw z różnych punktów widzenia – przypadek Adama i Wojtka

Punkt widzenia	Postawa Adama	Postawa Wojtka
Strukturalny 	....	....
Humanistyczny 	....	....
Tradycyjny 	....	....
Nowoczesny 	....	....
Mój własny	....	....

5.2.3. Pracować u kogoś czy na własny rachunek?

Jedni ludzie zdecydowanie wybierają pracę najemną, inni preferują otworzenie własnej działalności gospodarczej. Na który wariant zatrudnienia ty zdecydujesz się w przyszłości?

1. Zastanów się i odpowiedz na pytania.

- Czy wolałabyś/wolałbyś być zatrudniony przez kogoś czy samozatrudniony (być przedsiębiorcą, mieć własną działalność gospodarczą)? Uzasadnij swoją odpowiedź?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

- Wykonując test predyspozycji zawodowych uzyskałaś/uzyskałeś także odpowiedź na temat swojego potencjału przedsiębiorczego. Czy wynik ten zaskoczył cię pozytywnie czy negatywnie? Czy potwierdził twoje wcześniejsze przekonanie na ten temat?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. Uważnie przeczytaj teksty, a następnie na ich podstawie uzupełnij tabelę 16.

„Nasza historia jest bardzo prosta, ale myślę, że ciekawa. Z wykształcenia jestem nauczycielem historii, skończyłem studia, ale nie mogłem znaleźć pracy. Był rok 2005, przez dłuższy czas szukałem czegoś dla siebie, i nic.[...] Chciałem robić coś związanego z edukacją i nauczaniem, bo w tym kierunku przez pięć lat się szkoliłem i szkoda było z tego rezygnować. Przy którejś rozmowie z kuzynką oraz z ciotką pojawił się temat, że może korepetycje albo coś z nimi związanego? W końcu padła propozycja, że może przygotowania do matury, skoro to zawsze jest potrzebne? Pomyślałem, że to świetny pomysł, tym bardziej że nie było czegoś takiego w okolicy. Zapisałem się na kilka szkoleń, jak tę firmę założyć i prowadzić, by wszystko miało ręce i nogi. Na początku 2006 r. otrzymałem dotację na zakup wyposażenia i otworzyłem swoje Centrum Edukacyjne.

Działamy, prosperujemy – przyznam, że bardzo lubię się chwalić tym, że większość klientów przychodzi do nas z polecenia. Z roku na rok praktycznie 50% nowych osób trafia do nas dlatego, że ktoś znajomy powiedział: – Idź do Logos, tam na pewno dobrze cię przygotują do matury.[...]

Ale na początku szefowałem głównie sobie. To była firma jednoosobowa – sam prowadziłem biuro, sam organizowałem zajęcia, no tak, sam też zatrudniałem nauczycieli, więc komuś jednak od razu przewodziłem. Świadomie podjąłem decyzję, by samemu nie uczyć, tylko zająć się sprawami organizacyjnymi, żeby wszystkiego dopilnować i robić to dobrze. Prócz spraw organizacyjnych i rekrutacji do moich obowiązków dochodził jeszcze marketing, reklama, rozmowy z klientami i inne tego typu rzeczy. [...]

Pierwszy rok był bardzo ciężki. Ledwo, ledwo wyszliśmy na zero. Dopiero drugi rok, czyli 2007, przyniósł ulgę. Już we wrześniu wiedziałem, że przetrwamy, że się sprawdziliśmy, że nasi podopieczni uwierzyli w nas i nam zaufali, bo polecali szkołę innym. Poszła w świat opinia, że Logos jest dobrym miejscem do nauki. Na początku pierwszego roku mieliśmy 30 uczniów, w drugim było ich 50, w trzecim 70. [...]

Już nie myślę o tym, by pracować dla kogoś. Tak wyszło, że nigdy w ten sposób nie pracowałem. Moje jedyne doświadczenie zawodowe, zanim zająłem się Logosem, było takie, że podczas studiów wyjeżdżałem za granicę do prac sezonowych. Ale po studiach nigdzie indziej, poza własną firmą, nie byłem zatrudniony. Nie wiem, czy to dobrze, czy źle, ale teraz to już ciężko mi sobie wyobrazić, że byłbym pracownikiem etatowym. Może mógłbym pracować dla kogoś jako osoba, która doradza, szkoli, współtworzy coś nowego, ale na etacie chyba już nie. Oczywiście, może kiedyś życie mnie do tego zmusi, więc zakaszę rękawy i będę robił to, co będzie niezbędne do przetrwania, ale na razie na pewno do tego nie tęsknię ani nie czuję braku takiego doświadczenia.

Mając swoją firmę, trzeba o nią cały czas dbać, zastanawiać się, jakie obierać kierunki rozwoju, ryzykować, wszystkiego doglądać. Oczywiście, iż są momenty, że to powoduje zmęczenie i myślę sobie: „Jak dobrze tym wszystkim, co siedzą spokojnie na pewnych etatach”, ale zaraz szybciotko przychodzi refleksja, że jednak, jak to się mówi, „coś takiego już mnie nie kręci”. Nie kręci mnie tracenie życia na realizację cudzych pomysłów. Sam mam ich tyle, że nie wiem, kiedy znajdę czas, by choć część z nich zrealizować. Owszem, tu jest większa odpowiedzialność, mniej pewny zarobek, nie ma konkretnych godzin, myśli się o tym bez przerwy, ale radość pracy jest nieporównywalna. I duma, że tworzę coś swojego. Ba, sam mogę ludziom pracę zapewnić”.

Źródło: Zawadka, M. (2012). *Logos Ce. Drzwi do dorosłości*. W: Zawadka, M, Hoffman U. *Szczypta szaleństwa i odrobina ryzyka*. [W:] *Moja historia, moja firma*. PARP, Warszawa, s. 159-168.

„Kiedy powiedziałam w domu, że zamiast do studium nauczycielskiego pójdę po podstawówce do zawodówki fryzjerskiej, były krzyki. Fryzjer?! Oszalałaś, dziecko! Lekarz, prawnik, nauczyciel – to są zawody. Zawodówka fryzjerska to obciach, a w Kłodzku nie ma technikum! – Nie poradzisz sobie, Jagusiu – mówiła mama – jesteś taka słaba, ty nic nie potrafisz[...]. W salonie mistrza zamiatałam włosy, myłam głowy i podglądałam jego pracę. Skóra na dłoniach pękała mi od płynów do trwałej i farby do włosów, więc musiałam skończyć z lekcjami pianina. Pierwszą klientkę, moją koleżankę, obcięłam po dwóch miesiącach. Miałam elastyczne palce dzięki czterem latom gry na pianinie. Mistrzowi Szymańskiemu spodobała się moja praca. Zostałam jego osobistą asystentką. Okazało się, że nic mnie nie męczy, nogi nie puchną od stania, nie brakuje sił do przenoszenia ciężarów i od razu wiem, jak klientka powinna wyglądać [...]. Nazywam się Jaga Hupało, jest rok 2010 i mam 44 lata. Czeszę gwiazdy, organizuję pokazy na całym świecie, jestem zapraszana na pokazy w Paryżu i Nowym Jorku, dziennikarze przyznają mi tytuły osobowości lub projektanta roku, byłam twarzą kampanii wyborczej Partii Kobiet, mam własną linię kosmetyków, mam pracownię, gdzie przyjmuję klientów, akademię, gdzie rozwijam w młodych ludziach pasję i talent [...].

Źródło: Grzebałkowska, M.(2010). *Grzywka Jagi Hupało*, Wysokie Obcasy, 09.08.2010 (www.wysokieobcasy.pl/wysokie-obcasy/1,53662,8217816,Grzywka_Jagi_Hupało.html).

„Moją profesją jest blacharstwo i lakiernictwo pojazdowe. Od chwili, gdy przyjmuję samochód, klient jest pod moją opieką. Jak mógłby nie być? Przecież ten człowiek przynosi mi pieniądze do domu. [...]

Człowiek, który do nas przyjdzie, nie może wyjść bez udzielenia mu pomocy. Jak ja nie mogę czegoś zrobić, to skieruję go do kogoś, kogo jestem pewny. Z chwilą wypadku

nasz klient ma być obsłużony tak, by wiedział, że firma Paja to taka firma, na którą można liczyć w każdej sytuacji, o każdej porze dnia i nocy. To moja dewiza.

Ten zakład to marzenie mojego życia. Zawsze pragnąłem klepać, malować, naprawiać, żeby odbudować, przywrócić do stanu, który wydawał się już nieosiągalny. Mam to po ojcu. Jego pasją było, by z niczego zrobić coś. Nie odziedziczyłem po nim nawet 10% jego umiejętności. Tej wartości, intelektu, tego podejścia do każdej sprawy. Ojciec zawsze tłumaczył: „Jurek, rób swoje. Dobrze, pomału, podchodź z uwagą do wszystkiego. Poświęć pięć godzin na myślenie, a robić będziesz godzinę i będziesz miał pewność, że to jest dobre, bo się nad tym zastanowiłeś. Im więcej zainwestujesz w pomysłowość, tym więcej będziesz miał”.

Nie było rzeczy, której mój ojciec by nie zrobił. Pracował jako ślusarz na maszynie parowej, ale miał też swój mały warsztat, gdzie wszystko był w stanie naprawić: zegarki, meble, sprzęt. [...] Minęło tyle lat, a ja ciągle czuję się, jakbym miał 25. Bo strasznie lubię to, co robię.

Źródło: Zawadka, M. (2012). *Autoklinika. Można na nich liczyć, w każdej sytuacji*. W: Zawadka, M., Hoffman, U. *Szczypta szaleństwa i odrobina ryzyka*. [W:] *Moja historia, moja firma*. PARP, Warszawa, s. 53-62.

„Jeśli można mówić w życiu o przypadku, to powiedziałbym, że stolarzem zostałem właśnie przez przypadek. Moim pierwszym wyuczonym zawodem było krawiectwo. Zamiłowaniem do szycia zaraziła mnie mama, potem u prywatnego krawca nauczyłem się szyć i już miałem fach w ręku. Nie tylko fach, ale i pieniądze. W latach mojej młodości mało było w sklepach konfekcji gotowej, ludzie szyli ubrania „na miarę” i dobry krawiec nigdy nie narzekał na brak pracy. Garnitur do ślubu też uszyłem sobie sam. Krawcem byłbym prawdopodobnie do dnia dzisiejszego, gdyby nie przygoda z Zespołem Pieśni i Tańca „Cepelia”, do którego wstąpiłem. Zespołem opiekowała się Spółdzielnia Rzeźby i Stolarstwa Artystycznego, której szefowie namówili mnie, żebym przyszedł do nich do pracy [...]. Zawsze interesowało mnie drewno. Nie lubię płyty drewnopodobnej, a wiedziałem, że w niej właśnie jest przyszłość [...]. Nie nadaję się też do seryjnej pracy – zaraz mnie to nudzi i nuży. Lubię robić coś trudnego, np. drewniane schody dla wymagającego klienta. Wtedy mam frajdę. Kiedy w pewnym okresie w warsztacie robiło się dużo stylizowanych okrągłych stolików, które bardzo dobrze się sprzedawały i pozwoliło to ruszyć z budową domu, to zleciłem tę robotę pracownikowi, a sam dłuubałem coś innego w drewnie. Nie lubię monotonii.

Kiedyś stolarstwo opierało się na tym, że do rozmowy z klientem wystarczyła mi kartka i ołówek. Teraz wszystko się zmieniło. Klient ogląda projekt i wizualizację na dużym ekranie [...].

Źródło: Hoffman, U. (2012). *Płóciennik, firma stolarska. Technolodzy drewna*. W: Zawadka, M., Hoffman, U. *Szczypta szaleństwa i odrobina ryzyka* [W:] *Moja historia, moja firma*. PARP, Warszawa, s. 179-186.

Tabela 16. Analiza samozatrudnienia – przypadek nauczyciela historii, fryzjerki, blacharza–lakiernika samochodowego i stolarza

Przedsiębiorca	Rodzaj działalności	Powód rozporządzenia działalności	Wady i zalety prowadzenia firmy z punktu widzenia właściciela	Wady i zalety prowadzenia firmy z twojego punktu widzenia
nauczyciel historii				
fryzjer				
blacharz–lakiernik samochodowy				
stolarz				

Literatura

- Bajcar, B., Borkowska, A., Czerw, A., Gąsiorowska, A., Nosal, Cz. S. (2006). *Psychologia preferencji i zainteresowań zawodowych. Przegląd teorii i metod*. Zeszyty Informacyjno-Metodyczne Doradcy Zawodowego, z. 34, MPiPS, Warszawa, s.112.
- Bandura, A., Barbaranelli, C., Caprara, G. V., Pastorelli, C. (2001). *Self-efficacy beliefs as shapers of children's aspirations and career trajectories*. Child Development, 72, ss. 187-207.
- Gardner, H. (2009). *Inteligencje wielorakie. Nowe horyzonty w teorii i praktyce*. Warszawa: Wyd. Laurum.
- Ginnis, P. (2001). *The teacher's toolkit. Raise classroom achievement with strategies for every learner*. Crown House Publishing Ltd.
- Gottfredson, L. S. (1981). *Circumscription and compromise: a developmental theory of occupational aspirations*. Journal of Counselling Psychology Monograph, 28(6), ss. 545-579.
- Gurycka, A. (1989). *Rozwój i kształtowanie zainteresowań*. Warszawa: WSiP.
- Jakimiuk, B. (2012). *Aspiracje i plany zawodowe studentów pedagogiki KUL w kontekście czynników wspomagających wejście na rynek pracy*. W: A. Dudak, K. Klimkowska, A. Różański (red.) *Przygotowanie zawodowe młodych pedagogów*. Kraków: Oficyna Wydawnicza Impuls, ss. 101-123.
- Kierunek zawód: „7 pytań do... – wywiady z przedstawicielami różnych profesji”*. Portal informacyjny miasta i gminy Chojnow. Czerwiec, 2014:
Położna: chojnow.pl/news/news/view/id/3520.
Górnik: chojnow.pl/news/news/view/id/3677.
Fizjoterapeuta: chojnow.pl/news/news/view/id/3663.
Projektant wnętrz: <http://chojnow.pl/news/news/view/id/3602>.
- Klasińska, B. (2013). *Zainteresowania wyrażane przez studentów pedagogiki*. Edukacja Humanistyczna, 1(28), 185-192.
- Kopaliński, W. (2014). *Słownik wyrazów obcych i zwrotów obcojęzycznych z almanachem*. Warszawa: Rytm.
- Kozłowski, W., Matczak, E. (2014). *Aspiracje edukacyjne rodziców w stosunku do własnych dzieci*. Edukacja, 1(126), ss. 66-78.
- Lewowicki, T. (1987). *Aspiracje dzieci i młodzieży*, Warszawa: PWN.
- Lubowicz, Z., Pańtak, G. (1988). *Młodzież o sobie i swojej przyszłości*. Warszawa: Ludowa Spółdzielnia Wydawnicza.
- Mądry, M. (2010). *Plany i marzenia w życiu człowieka. Teoretyczne podstawy badań*. Scripta Comeniana Lesnensia, 8, ss. 87-107.

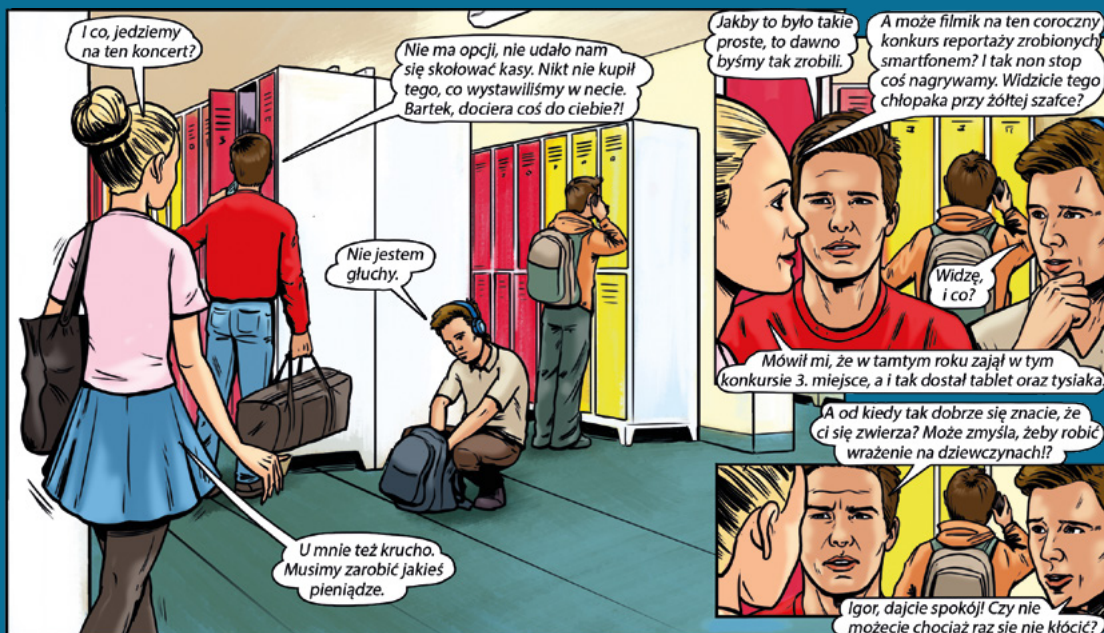
- Piróg, D. (2012). *Aspiracje i plany zawodowe młodzieży akademickiej w Polsce na przykładzie studentów geografii*. W: *Przygotowanie zawodowe młodych pedagogów* (red. A. Dudak, K. Klimkowska, A. Różański), Kraków: Oficyna Wydawnicza Impuls, ss. 125-144.
- Pocztowski, A. (2003). *Zarządzanie zasobami ludzkimi*, Warszawa: PWE.
- Savickas, M., Hartung, P. (2012). *My career story. An autobiographical workbook for life-career success*. www.vocpther.com.
- Sikorski, W. (2005). *Aspiracje. Studium psychologiczne i socjologiczne*. Nysa: Oficyna Wyd. PZWS.
- Sillamy, N. (1994). *Słownik psychologii*. Katowice: Wyd. Książnica.
- Skorny, Z. (1980). *Aspiracje młodzieży oraz kierujące nimi prawidłowości*. Wrocław: Ossoli-neum.
- Smorczevska, B. (2008). *Cele osób rozpoczynających karierę zawodową a ich przystosowanie do pracy*. Praca doktorska wykonana pod kierunkiem prof. dr. hab. Barbary Kożusznik, Katowice.
- Suchar, M. (2010). *Modele karier. Przewidywanie kolejnego kroku*. Warszawa: Wyd. C.H. Beck.
- Szewczuk, W. (red.) (1975). *Psychologia: zarys podręcznikowy*. Warszawa: WSiP.
- Szulc, W. (2010). *Kompetencje miękkie. Jak je rozwinąć i wykorzystać na rynku pracy*. Łódź: ABKZ.
- Wojtasik, B., (2003). *Refleksyjne konstruowanie kariery życiowej w ponowoczesnej codzienności. Teraźniejszość – Człowiek – Edukacja*, Numer specjalny.
- Wojtasik, B. (2004). *Edukacyjno-zawodowe wybory nastolatków w „społeczeństwie ryzyka”*. Referat wygłoszony na obradach V Ogólnopolskiego Zjazdu Pedagogicznego, *Przetwarzanie i rozwój jako niezbywalne powinności wychowania, sekcja: Młodzież wobec niegościnniej przyszłości*. Wrocław 23 - 25.09.04, DSWE TWP.
- Zawadka, M., Hoffman, U. (2012). *Moja historia, moja firma. Portrety polskich przedsiębiorców rodzinnych*. Warszawa: PARP.
- Znajmiecka-Sikora, M., Kędzierska, B., Roszko, E. (2011). *Podstawy kształcenia ustawicznego od A do Z. Kompetencje pracowników a współczesne potrzeby rynku pracy*. Łódź: Wyd. Ego.

NOTATKI

Załącznik 1
KOMIKS
FABULARNY

Mamy mało czasu. Za miesiąc trzeba wysłać gotowy materiał, a zalogować się na stronie i podać tytuł filmu już za 2 tygodnie.

A o czym ma być ten film?

Gra? Ale co, komputerowa? O co chodzi?

Na dowolny temat, ważne, żeby dotyczył słowa GRA i trwał max. 10 minut.

Niekoniecznie, wszystko co kojarzy się z tym słowem, dosłownie lub w przenośni.

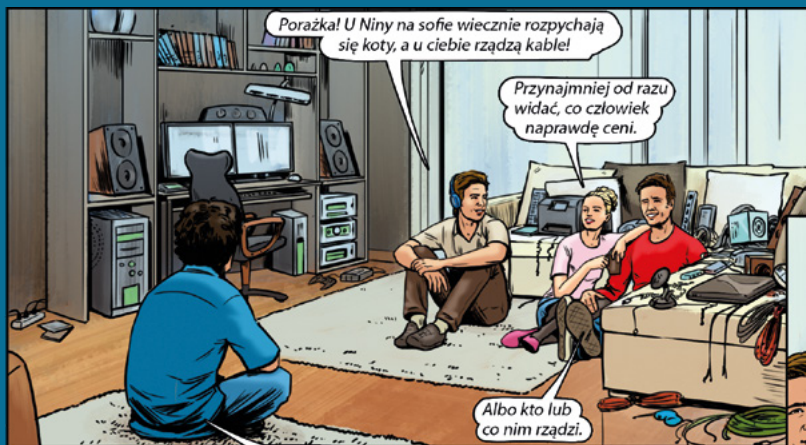
To, że ciebie od zawsze nie można oderwać od LOLa nie oznacza, że wszystkich tylko to obchodzi.

Ja już muszę lecieć na trening. Co robimy?

Musimy koniecznie wymyślić, o czym ma być ten nasz film. Jaki ma być tytuł itd. ...

To może spotkamy się u nas za 3 dni? Każdy w międzyczasie pogłówkuje i wtedy coś ustalimy.

Nie, wpadajcie do mnie. Mieszkam najbliżej.

Porażka! U Niny na sofie wiecznie rozpychają się koty, a u ciebie rządzą kable!

Przynajmniej od razu widać, co człowiek naprawdę ceni.

Albo kto lub co nim rządzi.

Znaleźli się specjaliści amatorzy od feng shui. Lepiej powiedzcie, co ogarnęliście.

OK, ściszam mężę.

Wiem, że uznacie, że mi odbiło, ale może zrobimy coś artystycznego.

Przekombinowane!

Czyli co?

Nieźle! Oryginalne!

I od strony montażowej jest to wymagające, więc może się spodobać. Bartek, czemu nic nie mówisz?

Przedstawmy jakąś historię jako grę cieni. Na przykład mecz tenisistów, filmując ich cienie, a nie ich samych.

Nina ma rację, ale jakoś mnie to nie przekonuje.

W porządku, posłuchajmy wszystkich, a potem zdecydujemy.

Chyba mamy co trzeba. Prezentacja tych Mózgów od gier była genialna!!

No. Ale ten gość, który obsługiwał stoisko, kompletnie tego nie ogarniał. Jakby to robił pierwszy raz.

Fakt, ale dla mnie najgorsze było to, że nawet się nie starał.

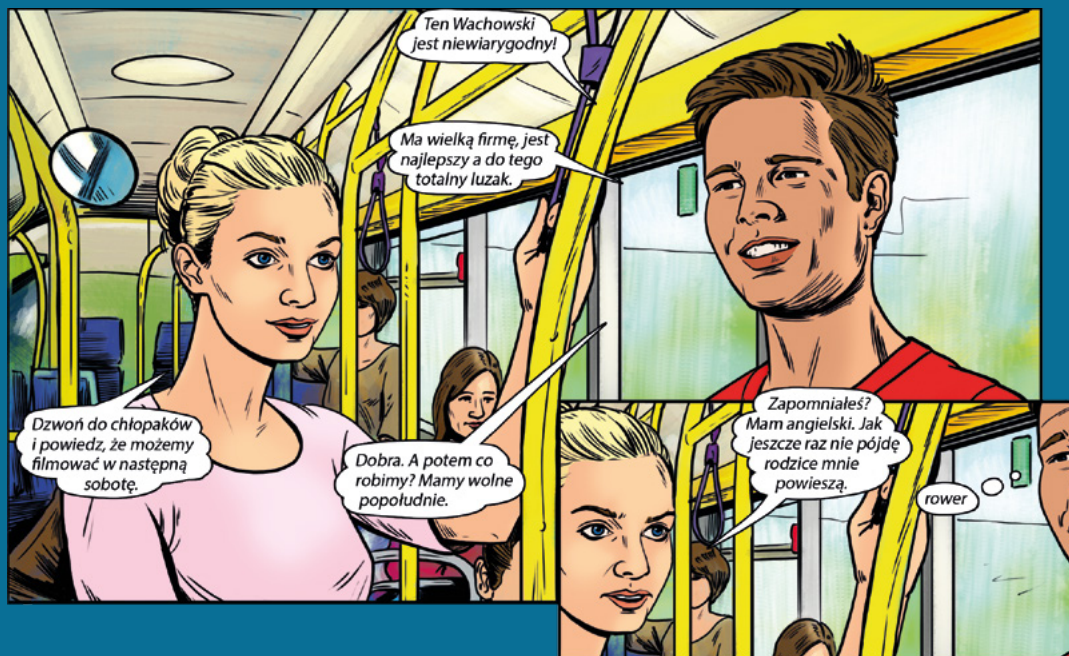
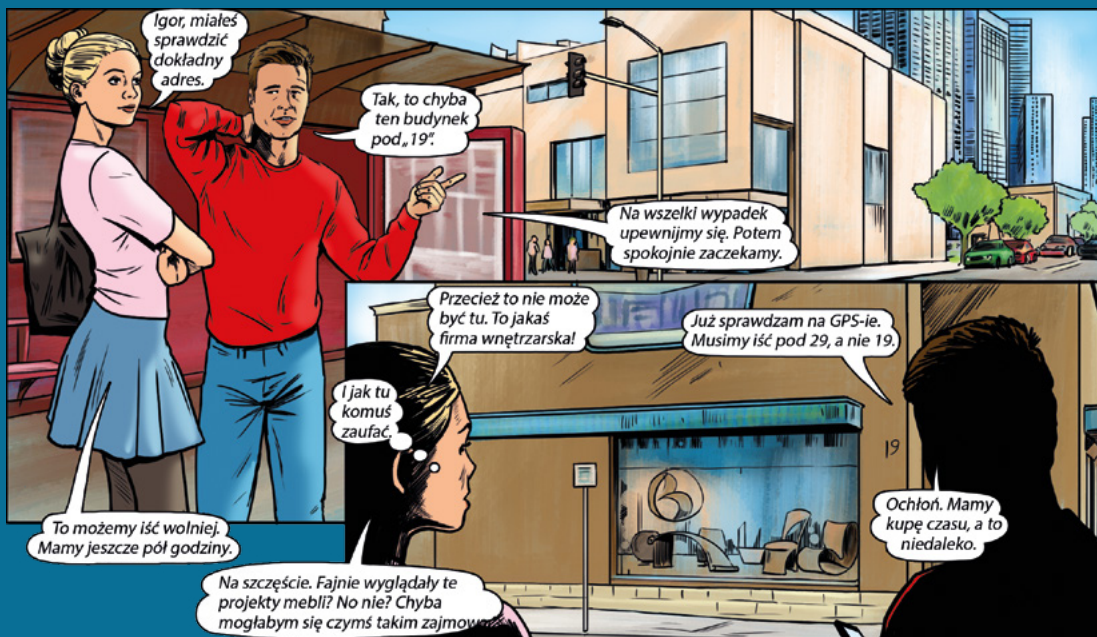
Tak myślałem, że zanim pozwoli nam cokolwiek sfilmować, będzie chciał się spotkać.

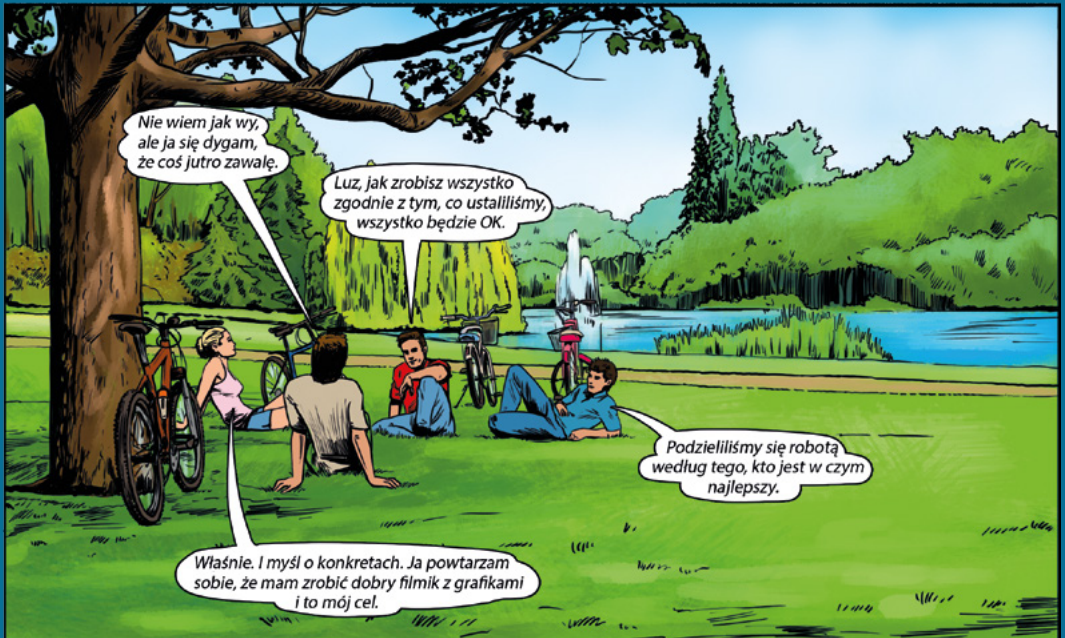
A ja się cieszę. Czuję, że w ten sposób będzie go najłatwiej przekonać.

Zawaliłem. Masakra, miałem to sprawdzić.

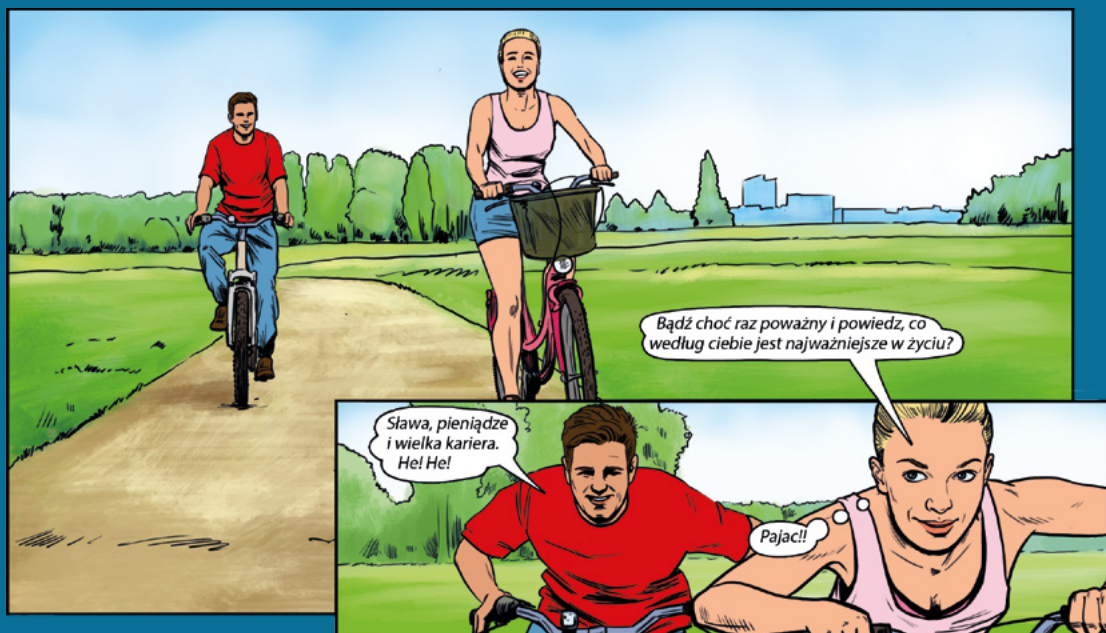
Może masz rację, ale ja niezbyt wierzę w te gadki o intuicji itp.

To nasz przystanek?

NOTATKI

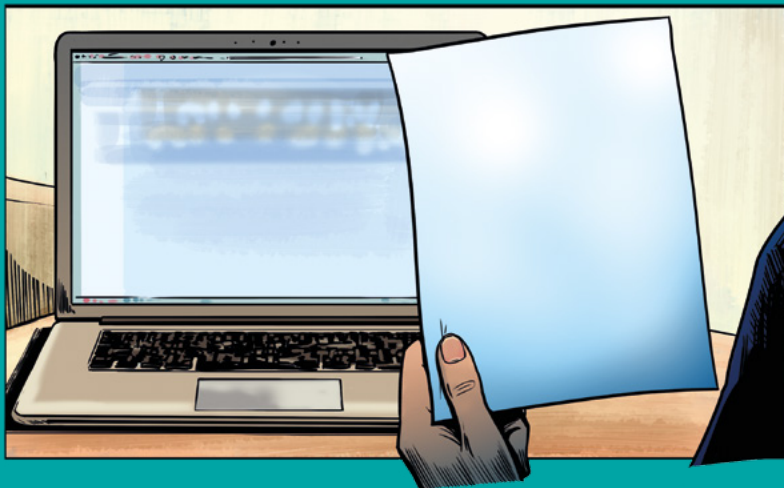
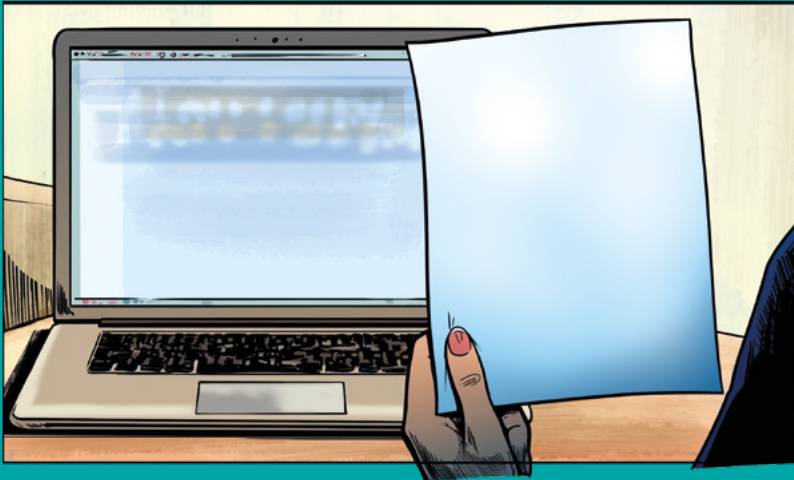
Załącznik 2
KOMIKS
INTERAKTYWNY

NOTATKI

Dotted lines for writing notes.